

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О.М. БЕКЕТОВА**
Навчально-науковий інститут економіки і менеджменту
Кафедра економічної теорії та міжнародної економіки

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної роботи
перший (бакалаврський) рівень
(рівень освіти)

на тему: **«Валютні ризики у зовнішньоекономічній діяльності підприємства
та методи їх мінімізації в умовах воєнного стану»**

Виконав: студент 4 курсу, групи МіЕк 2022-1

спеціальність 051 Економіка, ОП «Міжнародна економіка»

Дмитро КРИВОШЕЙ

Керівник: Ольга ЯРМАК

Рецензент: Юлія ФЕДОТОВА

Харків - 2026 рік

Кваліфікаційна робота виконана в повному обсязі відповідно до завдання та встановлених вимог. Допускається до захисту.

Зав. кафедри економічної теорії та
міжнародної економіки,
доцент, канд. екон. наук

Юлія ФЕДОТОВА

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ О.М. БЕКЕТОВА**

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет
Кафедра
Рівень освіти
Спеціальність

ННІ ЕіМ
економічної теорії та міжнародної економіки
перший (бакалаврський) рівень
051 Економіка, ОП «Міжнародна економіка»
(шифр і назва)

Завідувач кафедри

ЗАТВЕРДЖУЮ

доцент, канд.екон.наук
Юлія ФЕДОТОВА
«25» травня 2026 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

Кривошею Дмитру Михайловичу
(прізвище, ім'я та по батькові)

1	Тема кваліфікаційної роботи	Валютні ризики у зовнішньоекономічній діяльності підприємства та методи їх мінімізації в умовах воєнного стану
	керівник роботи	Ольга ЯРМАК, канд. екон. наук, доцент
	затверджені наказом вищого навчального закладу № 428-03 від 19.05.2026 року	
2	Строк подання студентом роботи 07.06.2026 р.	
3	Вихідні дані до роботи: Статистична та фінансова звітність підприємства. Нормативно-правова база щодо здійснення господарської діяльності в Україні. Теоретичні та практичні розробки провідних фахівців у галузі міжнародної економіки та економічного аналізу.	
4.	Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): Вступ Розділ 1. Теоретичні засади забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах євроінтеграції Розділ 2. Оцінка стану економічної безпеки ПАТ «Завод Південкабель» в умовах євроінтеграції Розділ 3. Напрями підвищення економічної безпеки ПАТ «Завод Південкабель» в умовах євроінтеграції Висновки Список використаних джерел Перелік графічного матеріалу	
5.	Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): 1. Титульний слайд. 2. Предмет і об'єкт дослідження. Мета і основні завдання кваліфікаційної роботи. 3. Валютний ризик у системі фінансових ризиків підприємства. 4 Вплив валютних ризиків на фінансові результати підприємства у зовнішньоекономічній діяльності. 5 Інструменти хеджування валютних ризиків у зовнішньоекономічній діяльності підприємства. 6. Джерела валютних ризиків та валютна експозиція ПАТ «Завод Південкабель». 7. Оцінка валютної експозиції та вплив зовнішніх факторів на діяльність ПАТ «Завод Південкабель». 8. Удосконалення механізму валютної безпеки ПАТ «Завод Південкабель» в умовах воєнного стану. 9. Карта валютних ризиків та етапи формування системи валютної безпеки ПАТ «Завод Південкабель». 10. Економічне обґрунтування заходів мінімізації валютних ризиків ПАТ «Завод Південкабель». 11. Апробація результатів кваліфікаційної роботи. 12. Завершальний слайд	

6. Дата видачі завдання 25.05.2026 р.

Керівник роботи

(підпис)

Ольга ЯРМАК

Завдання прийняв студент

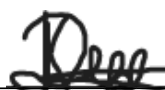
(підпис)

Дмитро КРИВОШЕЙ

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Розробка плану роботи, ознайомлення з літературними джерелами за темою	25.05.26 – 27.05.26	Виконано
2	Написання теоретико-методичної частини кваліфікаційної (бакалаврської) роботи	28.05.26 – 30.05.26	Виконано
3	Написання розрахунково-аналітичної частини кваліфікаційної (бакалаврської) роботи	31.05.26 – 03.06.26	Виконано
4	Написання рекомендаційної частини кваліфікаційної (бакалаврської) роботи	04.06.26 – 06.06.26	Виконано
5	Нормоконтроль	07.06.26 – 14.06.26	Виконано
6	Оформлення пояснювальної записки та перевірка на дотримання принципів академічної доброчесності	15.06.26 – 21.06.26	Виконано
7	Попередній захист і отримання рецензії	22.06.26 – 24.06.26	Виконано
8	Захист кваліфікаційної роботи	26.06.26	

Студент

(підпис)

Дмитро КРИВОШЕЙ

Керівник роботи

(підпис)

Ольга ЯРМАК

Нормоконтроль пройдено 13.06.2026

(підпис)

Ігор ОСТРОВСЬКИЙ

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота містить 74 сторінки, 3 рисунки, 22 таблиці, 3 додатки, 42 використаних джерела.

ТЕМА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ: «Валютні ризики у зовнішньоекономічній діяльності підприємства та методи їх мінімізації в умовах воєнного стану».

ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ: сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів формування економічного механізму мінімізації валютних ризиків підприємства в умовах воєнного стану.

ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ: зовнішньоекономічна діяльність підприємства в умовах валютної нестабільності та воєнного стану.

МЕТА РОБОТИ: дослідження економічного впливу валютних ризиків на зовнішньоекономічну діяльність підприємства та розроблення практичних рекомендацій щодо їх мінімізації в умовах воєнного стану на прикладі ПАТ «Завод Південкабель».

ЗАВДАННЯ РОБОТИ: дослідити сутність, види та економічну природу валютних ризиків у зовнішньоекономічній діяльності підприємств; визначити вплив валютних ризиків на фінансові результати діяльності підприємства; розглянути сучасні методи мінімізації валютних ризиків; провести аналіз фінансово-економічного стану та зовнішньоекономічної діяльності ПАТ «Завод Південкабель»; оцінити рівень валютних ризиків підприємства та їх вплив на його фінансові показники; розробити напрями вдосконалення економічного механізму мінімізації валютних ризиків підприємства.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ: загальнонаукові – аналіз і синтез, порівняння, узагальнення, системний підхід; спеціальні – економічний аналіз, коефіцієнтний аналіз, статистичний та графічний методи, прогнозування і сценарний аналіз.

Одержані результати можуть бути використані в практичній діяльності ПАТ «Завод Південкабель» та в діяльності інших підприємств України.

РІК ВИКОНАННЯ 2026

РІК ЗАХИСТУ 2026

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ВАЛЮТНІ РИЗИКИ, ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ, МІНІМІЗАЦІЯ РИЗИКІВ, ВАЛЮТНЕ ХЕДЖУВАННЯ, ВАЛЮТНА ЕКСПОЗИЦІЯ, ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА, ВОЄННИЙ СТАН, ПРОГНОЗУВАННЯ ВАЛЮТНИХ РИЗИКІВ, ПАТ «ЗАВОД ПІВДЕНКАБЕЛЬ»

ЗМІСТ

	Стор
ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІНІМІЗАЦІЇ ВАЛЮТНИХ РИЗИКІВ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	10
1.1 Сутність, види та особливості валютних ризиків у зовнішньоекономічній діяльності підприємства.....	10
1.2 Методи мінімізації валютних ризиків підприємства в умовах воєнного стану.....	18
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ВАЛЮТНИХ РИЗИКІВ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «ЗАВОД ПІВДЕНКАБЕЛЬ».....	30
2.1 Організаційно-економічна характеристика та аналіз зовнішньоекономічної діяльності ПАТ «Завод Південкабель».....	30
2.2 Оцінка валютних ризиків у зовнішньоекономічній діяльності ПАТ «Завод Південкабель» в умовах воєнного стану.....	39
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ МІНІМІЗАЦІЇ ВАЛЮТНИХ РИЗИКІВ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «ЗАВОД ПІВДЕНКАБЕЛЬ».....	52
3.1. Удосконалення механізму валютного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності ПАТ «Завод Південкабель».....	52
3.2. Оцінка ефективності запропонованих методів мінімізації валютних ризиків у зовнішньоекономічній діяльності ПАТ «Завод Південкабель».....	65
ВИСНОВКИ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
ДОДАТКИ	81

ВСТУП

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується високим рівнем глобалізації фінансових ринків, активізацією міжнародної торгівлі та поглибленням економічних зв'язків між країнами. За таких умов зовнішньоекономічна діяльність виступає одним із ключових напрямів розвитку підприємств, забезпечуючи розширення ринків збуту, доступ до нових ресурсів та підвищення конкурентоспроможності. Водночас здійснення зовнішньоекономічних операцій супроводжується значною кількістю ризиків, серед яких особливе місце займають валютні ризики.

Валютний ризик виникає внаслідок коливання курсів іноземних валют та здатний суттєво впливати на фінансові результати діяльності підприємства, рівень його прибутковості, ліквідності та фінансової стійкості. Для підприємств, які здійснюють експортно-імпортні операції, проблема управління валютними ризиками набуває особливої актуальності, оскільки зміни валютних курсів безпосередньо впливають на величину доходів, витрат і грошових потоків.

Особливого значення питання мінімізації валютних ризиків набули в умовах воєнного стану в Україні. Воєнні дії спричинили підвищення нестабільності валютного ринку, посилення інфляційних процесів, зміни валютного регулювання та запровадження додаткових обмежень на проведення валютних операцій. У таких умовах ефективне управління валютними ризиками стає важливою передумовою забезпечення фінансової безпеки та стабільного функціонування підприємств.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є дослідження економічного впливу валютних ризиків на зовнішньоекономічну діяльність підприємства та розроблення практичних рекомендацій щодо їх мінімізації в умовах воєнного стану на прикладі ПАТ «Завод Південкабель».

Відповідно до мети визначено наступні завдання:

- дослідити сутність, види та економічну природу валютних ризиків у зовнішньоекономічній діяльності підприємств;

- визначити вплив валютних ризиків на фінансові результати діяльності підприємства;
- розглянути сучасні методи мінімізації валютних ризиків;
- провести аналіз фінансово-економічного стану та зовнішньоекономічної діяльності ПАТ «Завод Південкабель»;
- оцінити рівень валютних ризиків підприємства та їх вплив на його фінансові показники;
- розробити напрями вдосконалення економічного механізму мінімізації валютних ризиків підприємства.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є зовнішньоекономічна діяльність підприємства в умовах валютної нестабільності та воєнного стану.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів формування економічного механізму мінімізації валютних ризиків підприємства в умовах воєнного стану.

У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових та спеціальних економічних методів. Метод аналізу і синтезу застосовано для дослідження теоретичних засад управління валютними ризиками та визначення їх впливу на зовнішньоекономічну діяльність підприємства. Методи узагальнення та систематизації використано для класифікації валютних ризиків і вивчення підходів до їх мінімізації. Метод порівняння застосовано під час аналізу фінансово-економічних показників ПАТ «Завод Південкабель» за 2023–2025 роки. За допомогою методів економічного аналізу та фінансових коефіцієнтів оцінено фінансовий стан, ліквідність, платоспроможність і рівень валютної залежності підприємства. Статистичні та графічні методи використано для обробки й наочного представлення результатів дослідження. Метод прогнозування та сценарного аналізу застосовано при розробці рекомендацій щодо мінімізації валютних ризиків та оцінці ефективності запропонованих заходів. На основі методу узагальнення сформульовано висновки та практичні рекомендації щодо вдосконалення управління валютними ризиками підприємства в умовах воєнного стану.

Інформаційною базою дослідження стали наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених, нормативно-правові акти України, статистичні матеріали, фінансова звітність ПАТ «Завод Південкабель» за 2023–2025 роки, а також аналітичні матеріали щодо функціонування валютного ринку України, інформаційні ресурси мережі Інтернет.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробленні рекомендацій щодо вдосконалення системи управління валютними ризиками ПАТ «Завод Південкабель», що сприятиме підвищенню ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства, зміцненню його фінансової стійкості та зниженню негативного впливу валютних коливань на результати господарської діяльності.

Апробація результатів дослідження здійснювалася під час участі у XIX Всеукраїнської науково-технічної конференції здобувачів вищої освіти «Сталий розвиток міст: поствоєнний період», тези «Валютні ризики у зовнішньоекономічній діяльності підприємства та сучасні підходи до їх мінімізації» [17].

Робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків; містить 74 сторінки тексту, 22 таблиці, 3 рисунки, 3 додатки. Список літератури складається з 42 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІНІМІЗАЦІЇ ВАЛЮТНИХ РИЗИКІВ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Сутність, види та особливості валютних ризиків у зовнішньоекономічній діяльності підприємства

У сучасних умовах глобалізації світової економіки зовнішньоекономічна діяльність стала одним із ключових напрямів розвитку підприємств. Розширення міжнародних економічних зв'язків, зростання обсягів експорту та імпорту товарів і послуг, залучення іноземних інвестицій та інтеграція України до світового економічного простору створюють нові можливості для розвитку суб'єктів господарювання. Разом із позитивними аспектами міжнародної економічної інтеграції підприємства стикаються із широким спектром ризиків, серед яких особливе місце займають валютні ризики.

Зовнішньоекономічна діяльність підприємства передбачає здійснення господарських операцій із зарубіжними партнерами, що супроводжуються використанням іноземних валют як засобу платежу та розрахунків. Оскільки валютні курси перебувають під постійним впливом економічних, політичних, фінансових та соціальних факторів, суб'єкти господарювання зазнають ризику виникнення фінансових втрат через зміну співвідношення національної та іноземних валют [6].

Особливої актуальності проблема управління валютними ризиками набуває в умовах воєнного стану в Україні. Воєнні дії спричинили значні зміни в макроекономічному середовищі, посилили нестабільність валютного ринку, вплинули на зовнішньоторговельні потоки та обмежили доступ підприємств до окремих фінансових інструментів. За таких умов ефективне управління валютними ризиками стає одним із визначальних факторів забезпечення фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємств.

Зовнішньоекономічна діяльність є складною системою економічних відносин, що виникають між суб'єктами господарювання різних держав у процесі виробництва, обміну, розподілу та споживання товарів, робіт і послуг. Відповідно до законодавства України, зовнішньоекономічна діяльність являє собою діяльність українських та іноземних суб'єктів господарювання, яка побудована на взаємовідносинах між ними та здійснюється як на території України, так і за її межами [10, с. 6].

Здійснення зовнішньоекономічної діяльності пов'язане з проведенням різноманітних валютних операцій, серед яких особливе значення мають:

- експортно-імпортні операції;
- міжнародні розрахунки;
- валютне кредитування;
- інвестування в іноземні активи;
- залучення іноземного капіталу;
- міжнародний лізинг;
- участь у міжнародних тендерах і контрактах.

Кожна із зазначених операцій супроводжується певним рівнем валютного ризику, що може впливати на фінансові результати діяльності підприємства [10, с. 10–12].

Поняття валютного ризику є одним із найбільш поширених у системі міжнародного фінансового менеджменту. У загальному розумінні валютний ризик являє собою ймовірність виникнення фінансових втрат або недоотримання запланованого прибутку внаслідок несприятливої зміни валютного курсу.

У науковій літературі існують різні підходи до трактування валютного ризику. Так, одні дослідники розглядають його як ймовірність фінансових втрат внаслідок зміни валютних курсів, тоді як інші акцентують увагу на невизначеності майбутніх грошових потоків підприємства, виражених в іноземній валюті. Узагальнюючи наявні підходи, валютний ризик доцільно визначати як загрозу відхилення фактичних фінансових результатів від запланованих унаслідок несприятливої зміни валютних курсів.

Економічна сутність валютного ризику полягає в тому, що між моментом укладення зовнішньоекономічного контракту та моментом проведення фактичних розрахунків може пройти певний проміжок часу, протягом якого валютний курс змінюється. Якщо така зміна відбувається у несприятливому для підприємства напрямі, виникають додаткові витрати або зменшується очікуваний дохід [20, с. 96].

Валютний ризик є складовою загальної системи фінансових ризиків підприємства та тісно взаємодіє з іншими ризиками, що виникають у процесі господарської діяльності. Для визначення його місця в системі фінансових ризиків доцільно розглянути відповідну класифікацію, представлену на рисунку 1.1.

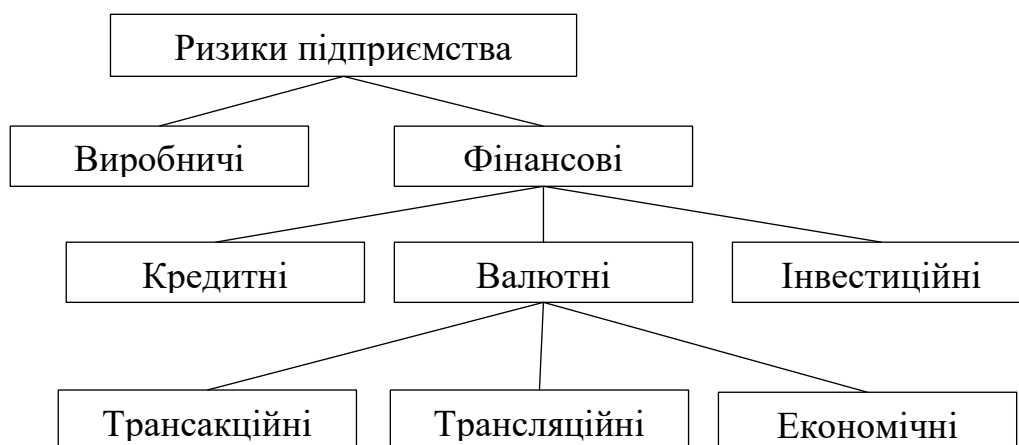

Рисунок 1.1 – Місце валютного ризику в системі фінансових ризиків підприємства [розроблено автором за джерелом 20]

Виникнення валютних ризиків обумовлюється значною кількістю факторів, які можна поділити на зовнішні та внутрішні.

До зовнішніх факторів належать:

- коливання попиту та пропозиції на валютному ринку;
- рівень інфляції;
- зміна облікової ставки центрального банку;
- політична нестабільність;

- міжнародні санкції;
- воєнні конфлікти;
- стан платіжного балансу країни;
- зміни валютного законодавства.

До внутрішніх факторів належать:

- структура валютних надходжень підприємства;
- співвідношення експортних та імпорتنих операцій;
- обсяги валютної заборгованості;
- політика управління фінансовими ризиками;
- рівень диверсифікації валютних потоків.

Зазначені фактори по-різному впливають на характер прояву валютних ризиків та масштаби їх впливу на діяльність підприємства. Для більш ґрунтовного розуміння особливостей виникнення та наслідків валютних ризиків доцільно розглянути їх основні види та характеристики, узагальнені в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Основні види валютних ризиків [складено автором за джерелом 12]

Вид валютного ризику	Характеристика
Трансакційний	Пов'язаний зі зміною валютного курсу між моментом укладення контракту та проведенням розрахунків
Трансляційний	Виникає під час перерахунку активів та зобов'язань у різних валютах
Економічний	Впливає на довгострокову конкурентоспроможність підприємства
Операційний	Пов'язаний із поточними зовнішньоекономічними операціями
Балансовий	Виникає під час переоцінки валютних статей балансу

Представлена класифікація свідчить про багатогранність проявів валютного ризику та різноманітність його впливу на діяльність підприємства. Кожен із зазначених видів має специфічні особливості виникнення та потребує застосування відповідних підходів до оцінювання й управління, що обумовлює необхідність їх більш детального розгляду.

Найбільш поширеним є трансакційний валютний ризик. Саме він безпосередньо впливає на доходи та витрати підприємства при здійсненні зовнішньоторговельних операцій. Його рівень залежить від тривалості контракту, валюти платежу та динаміки валютного курсу [12].

Трансляційний ризик виникає переважно у компаній, які мають дочірні підприємства за кордоном або володіють значними активами в іноземній валюті. У процесі складання фінансової звітності виникає необхідність перерахунку вартості таких активів у національну валюту, що може призвести до зміни фінансових результатів.

Економічний валютний ризик є найбільш складним для оцінювання, оскільки пов'язаний із довгостроковими змінами конкурентних позицій підприємства. Зміцнення або послаблення національної валюти може змінювати цінову конкурентоспроможність продукції на міжнародних ринках, впливати на структуру витрат і доходів підприємства та визначати перспективи його подальшого розвитку.

Особливого значення валютні ризики набули після початку повномасштабної війни в Україні. Воєнний стан суттєво посилив невизначеність на фінансових ринках та спричинив низку додаткових ризиків для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Зокрема, спостерігалися значні коливання валютного курсу, зміни режиму валютного регулювання, введення обмежень на окремі валютні операції та посилення контролю за рухом капіталу [34, с. 52–53].

У цих умовах валютний ризик перетворюється не лише на фінансову проблему окремого підприємства, але й на один із ключових чинників забезпечення його економічної безпеки та стійкості функціонування. Саме тому сучасні підприємства повинні приділяти значну увагу ідентифікації, оцінці та

мінімізації валютних ризиків, використовуючи комплексний підхід до управління ними.

Водночас значущість валютних ризиків визначається не лише фактом їх існування, а насамперед масштабом їхнього впливу на результати господарської діяльності підприємства. Коливання валютних курсів безпосередньо позначаються на обсягах доходів і витрат, рівні прибутковості, ліквідності та фінансової стійкості суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. У зв'язку з цим доцільним є дослідження основних напрямів впливу валютних ризиків на фінансово-економічні показники підприємства, що дозволить більш повно оцінити наслідки їх реалізації та обґрунтувати необхідність застосування ефективних інструментів управління ними [32].

Валютні ризики мають безпосередній вплив на результати фінансово-господарської діяльності підприємств, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. Коливання валютних курсів здатні змінювати величину доходів, витрат, прибутку, грошових потоків та рентабельності підприємства. В умовах високої волатильності валютного ринку навіть незначні зміни курсу можуть призвести до суттєвих фінансових втрат або, навпаки, додаткових доходів.

Особливо актуальним це питання є для підприємств-експортерів та імпортерів, діяльність яких безпосередньо пов'язана з використанням іноземної валюти. Вплив валютних ризиків проявляється через зміну вартості зовнішньоекономічних контрактів, переоцінку валютних активів і зобов'язань, а також зміну конкурентоспроможності продукції на міжнародних ринках [28].

Зміни валютних курсів впливають на фінансові результати підприємства через низку взаємопов'язаних економічних процесів. Для кращого розуміння механізму такого впливу доцільно розглянути схему, наведену на рисунку 1.2.

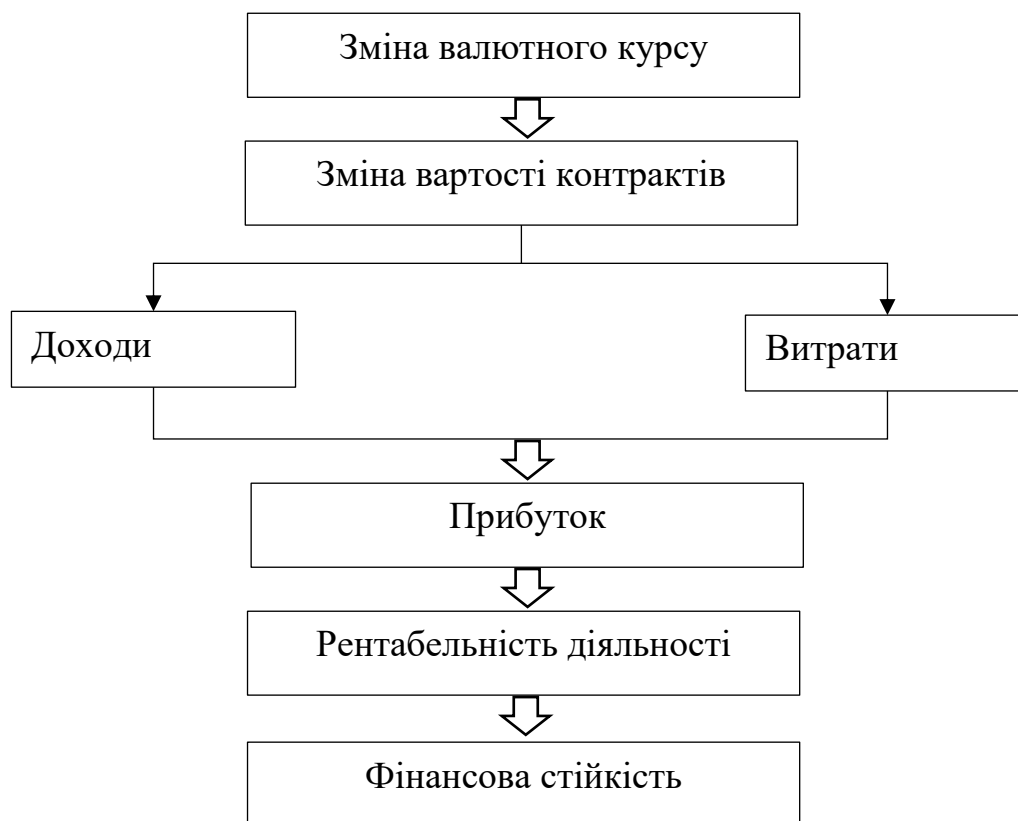

Рисунок 1.2 – Механізм впливу валютних ризиків на фінансові результати підприємства [розроблено автором за джерелом 28]

Вплив валютних ризиків на фінансові результати підприємства проявляється через різні напрями господарської діяльності та залежить від характеру зовнішньоекономічних операцій. Зміна валютного курсу може одночасно впливати як на дохідну, так і на витратну частину діяльності підприємства, змінюючи рівень його прибутковості, ліквідності та фінансової стійкості. Для підприємств, які активно здійснюють експортно-імпортні операції, важливим є розуміння можливих наслідків зміцнення або послаблення іноземної валюти відносно гривні. Основні напрями впливу валютних коливань на доходи та витрати підприємства узагальнено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Вплив валютних коливань на доходи та витрати підприємства [складено автором за джерелами 20; 32]

Напрямок впливу	Зміцнення іноземної валюти відносно гривні	Послаблення іноземної валюти відносно гривні
Експортна виручка	Збільшення гривневого еквівалента доходів	Зменшення гривневого еквівалента доходів
Імпортні закупівлі	Зростання вартості імпортової сировини та матеріалів	Зниження вартості імпортованих ресурсів
Валютні кредити	Зростання витрат на обслуговування боргу	Зменшення боргового навантаження
Собівартість продукції	Підвищення собівартості через дорожчання імпортованих компонентів	Зниження виробничих витрат
Прибуток підприємства	Може як зростати, так і знижуватися залежно від структури ЗЕД	Аналогічно залежить від співвідношення експорту та імпорту
Ліквідність підприємства	Потребує додаткових оборотних коштів для розрахунків за імпортом	Покращення платоспроможності імпортерів

Як видно з таблиці 1.2, вплив валютних коливань на фінансові результати підприємства є багатограним та неоднозначним. Для підприємств із переважанням експортних операцій девальвація гривні може мати позитивний ефект у вигляді зростання доходів у національній валюті. Водночас для підприємств, діяльність яких значною мірою залежить від імпортової сировини чи обладнання, така ситуація супроводжується збільшенням виробничих витрат і зниженням рентабельності. Саме тому ефективне управління валютними ризиками повинно базуватися на постійному моніторингу валютного ринку,

прогнозуванні можливих курсових змін та застосуванні відповідних інструментів захисту від негативних наслідків валютних коливань [32].

Проведене дослідження дозволило встановити, що валютні ризики є невід'ємним елементом зовнішньоекономічної діяльності підприємства та можуть суттєво впливати на його фінансові результати, ліквідність і конкурентоспроможність. В умовах високої волатильності валютного ринку та посилення економічної невизначеності особливої актуальності набуває питання розроблення ефективних механізмів їх нейтралізації. У зв'язку з цим доцільно розглянути сучасні методи мінімізації валютних ризиків та особливості їх застосування в умовах воєнного стану.

1.2 Методи мінімізації валютних ризиків підприємства в умовах воєнного стану

Ефективне управління валютними ризиками є однією з ключових передумов забезпечення фінансової стійкості підприємств, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. В умовах воєнного стану в Україні, що супроводжується нестабільністю валютного ринку, запровадженням регуляторних обмежень з боку Національного банку України (НБУ) та значною волатильністю валютних курсів, система управління валютними ризиками набуває особливого значення. Вибір методів мінімізації валютних ризиків залежить від специфіки зовнішньоекономічних операцій підприємства, горизонту планування, наявності фінансових ресурсів та рівня розвитку валютного ринку.

У загальному вигляді система методів мінімізації валютних ризиків може бути структурована за кількома напрямками: внутрішні (природні) методи, фінансові інструменти (хеджування), договірні методи та організаційно-управлінські заходи. Кожен із зазначених напрямів має свої переваги, обмеження та умови застосування [32].

Хеджування є найбільш поширеним методом мінімізації валютних ризиків у міжнародній практиці. Під хеджуванням розуміється сукупність фінансових операцій, спрямованих на зниження або усунення ризику зміни валютного курсу шляхом укладення компенсуючих угод. Кожен із зазначених інструментів має власні особливості застосування, різний рівень ефективності та доступності для українських підприємств. З метою їх систематизації та порівняння наведемо узагальнену характеристику в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3 – Порівняльна характеристика інструментів хеджування валютних ризиків [складено автором за джерелами 18; 31]

Інструмент	Сутність	Переваги	Недоліки	Доступність в умовах воєнного стану
1	2	3	4	5
Форвардний контракт	Фіксація курсу обміну валюти на майбутню дату між банком та підприємством	Точне планування грошових потоків; відсутність премії	Зобов'язує виконати угоду навіть за сприятливого курсу; контрагентський ризик	Обмежено доступний; НБУ запровадив обмеження у 2022–2023 рр
Валютний ф'ючерс	Стандартизований біржовий контракт на купівлю/продаж валюти в майбутньому	Висока ліквідність; відсутність кредитного ризику	Стандартизація обмежує гнучкість; потребує маржинальних внесків	Практично недоступний через відсутність розвиненого строкового ринку в Україні
Валютний опціон	Право (але не зобов'язання) купити/продати валюту за фіксованим курсом	Захист від несприятливих змін за збереження потенціалу виграшу	Значна вартість опціонної премії	Доступний лише через великі міжнародні банки; обмежений попит

Продовження табл. 1.3

1	2	3	4	5
Своп-контракт	Одночасна купівля та продаж валюти на різні дати	Гнучкість у управлінні ліквідністю; хеджування на середній строк	Складність структури; потребує партнера	Частково доступний для великих підприємств через банки-партнери
Валютний депозит	Розміщення коштів у банку в іноземній валюті	Простота; захист від девальвації для імпортерів	Не захищає від ризику підвищення курсу для імпортерів; низька прибутковість	Повністю доступний

Аналіз наведених інструментів свідчить, що в умовах воєнного стану найбільш практичне значення для українських підприємств мають форвардні контракти та природні методи хеджування. Водночас використання валютних опціонів і ф'ючерсів залишається обмеженим через недостатній розвиток строкового валютного ринку та наявність регуляторних обмежень.

Форвардний контракт є найбільш доступним інструментом хеджування для українських підприємств у сучасних умовах. Він являє собою угоду між підприємством та уповноваженим банком про купівлю або продаж визначеної суми іноземної валюти на певну дату в майбутньому за курсом, узгодженим на момент укладення контракту. Ключова перевага форварду – передбачуваність грошових потоків. Підприємство-експортер, яке уклало форвардний контракт на продаж валютної виручки, повністю захищене від ризику зниження курсу іноземної валюти відносно гривні [18, с. 439–442].

Валютні опціони надають підприємству право (але не зобов'язання) купити або продати визначену суму іноземної валюти за встановленим курсом (страйк-ціною) у будь-який момент до закінчення строку дії опціону або лише на дату його закінчення. На відміну від форварду, опціон дозволяє скористатися сприятливими змінами курсу при одночасному обмеженні максимально можливих втрат. Ціна цієї гнучкості – опціонна премія, яку підприємство сплачує незалежно від того, чи буде скористатися правом за опціоном [18, с. 439–442].

В умовах воєнного стану ринок похідних фінансових інструментів в Україні суттєво звузився. Після введення воєнного стану у лютому 2022 року НБУ запровадив низку обмежень, які ускладнили використання деривативів. Зокрема, були обмежені операції з форвардними контрактами без реальної поставки валюти (NDF), а укладення нових угод потребувало підтвердження їх зв'язку з реальними зовнішньоекономічними операціями. Поступова лібералізація валютного ринку, що розпочалась у жовтні 2022 року, частково відновила можливості хеджування, проте ринок строкових інструментів залишається обмеженим [31, с. 403–408].

Обмежені можливості застосування похідних фінансових інструментів зумовлюють необхідність активнішого використання підприємствами внутрішніх механізмів захисту від валютних ризиків. Важливе місце серед них займають методи природного хеджування, характеристику яких наведено в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4 – Методи природного хеджування валютних ризиків [складено автором за джерелами 18; 31]

Метод	Механізм дії	Приклад застосування	Ефективність
Валютне паритетування (matching)	Узгодження валютних надходжень та зобов'язань в одній валюті	Підприємство отримує виручку в доларах і одночасно сплачує за сировину в доларах	Висока за умови збалансованості потоків
Нетинг (netting)	Взаємозалік вимог і зобов'язань між підрозділами або партнерами	Дочірнє підприємство-імпортер і материнська компанія-експортер взаємозараховують валютні вимоги	Висока в корпоративних структурах
Мультивалютне ціноутворення	Встановлення цін у декількох валютах одночасно або прив'язка до кошика валют	Контракт прив'язаний до співвідношення EUR/USD для нівелювання коливань	Середня; потребує гнучкості контрагента
Географічна диверсифікація	Розподіл ринків збуту між різними країнами та валютними зонами	Експорт до країн ЄС (EUR), США (USD) та Азії (JPY, CNY)	Середня; знижує концентрацію ризику
Прискорення/уповільнення розрахунків	Коригування строків платежів залежно від прогнозу курсу	Прискорення оплати в USD при очікуванні девальвації гривні	Висока при точному прогнозуванні
Мультивалютні рахунки	Ведення рахунків одночасно у кількох валютах без конвертації	Отримання та зберігання EUR без обов'язкового продажу	Висока для підприємств із диверсифікованим ЗЕД

Валютне паритетування (matching) є найбільш ефективним методом природного хеджування для підприємств, діяльність яких одночасно включає як валютні надходження, так і валютні витрати. Принцип його дії полягає у максимальній синхронізації за валютою, обсягом та строками вхідних і вихідних грошових потоків. Наприклад, якщо підприємство отримує виручку в доларах США та одночасно здійснює закупівлю сировини за кордоном у тій же валюті, різниця валютних потоків мінімальна, а отже мінімальний і валютний ризик [18].

Метод прискорення/уповільнення платежів (leads & lags) передбачає свідоме коригування строків валютних розрахунків відповідно до прогнозованого напрямку зміни курсу. Зокрема, якщо підприємство очікує на підвищення курсу іноземної валюти, йому доцільно прискорити виплати в іноземній валюті (сплатити раніше) та затримати отримання валютних надходжень. І навпаки, при очікуванні зниження курсу – доцільно прискорити надходження та відстрочити виплати. Проте застосування цього методу в умовах воєнного стану обмежено жорсткими вимогами щодо строків розрахунків за зовнішньоекономічними договорами [13].

Поряд із фінансовими та внутрішніми методами хеджування важливу роль у системі управління валютними ризиками відіграють договірні механізми захисту, які дозволяють заздалегідь врахувати можливі валютні коливання в умовах зовнішньоекономічних контрактів. Основні з них узагальнено в таблиці 1.5.

Таблиця 1.5 – Договірні методи захисту від валютних ризиків [складено автором за 26; 33]

Метод	Зміст	Сфера застосування
Валютне застереження	Включення до контракту умови про перерахунок суми платежу при відхиленні курсу понад встановлений поріг (наприклад, $\pm 3\%$)	Довгострокові експортно-імпортні контракти
Мультивалютне застереження	Прив'язка суми контракту до кошика валют (наприклад, SDR МВФ)	Міжнародні будівельні та інфраструктурні проекти
Ескалаційне застереження	Автоматичний перегляд ціни при зміні курсу понад обумовлений рівень	Середньострокові постачання товарів із тривалим циклом
Золоте застереження	Фіксація ціни в золотому еквіваленті	Практично не застосовується через складність розрахунків
Застереження про форс-мажор	Звільнення сторін від зобов'язань при різких курсових коливаннях унаслідок обставин непереборної сили	Усі контракти в умовах воєнного стану та кризових ситуацій

Валютне застереження є найбільш поширеним договірним методом захисту від валютних ризиків. Воно передбачає включення до контракту умови, згідно з якою сума платежу автоматично коригується при відхиленні валютного курсу від базового рівня, встановленого на дату підписання договору, понад певний поріг (зазвичай 3–5%). Застосування прямого валютного застереження означає, що розрахунок ведеться у твердій валюті, а непрямого – що сума в умовній розрахунковій одиниці перераховується у валюту платежу за поточним курсом [26].

В умовах воєнного стану особливої ваги набувають застереження про форс-мажорні обставини. У зв'язку зі значними курсовими коливаннями та введенням обмежень на валютні операції такі застереження дозволяють переглянути умови контракту або тимчасово призупинити його виконання у разі виникнення обставин непереборної сили, до яких може бути віднесено і різке знецінення національної валюти внаслідок воєнних дій.

Організаційно-управлінські методи є невід'ємною складовою комплексної системи управління валютними ризиками підприємства. Вони спрямовані на вдосконалення внутрішніх процесів ідентифікації, оцінки та моніторингу ризиків, формування ефективної організаційної структури для управління ними та розроблення відповідних процедур і регламентів [33, с. 74–81].

До ключових організаційно-управлінських методів відносять такі:

- Формування валютної політики підприємства. Розроблення внутрішнього документа, який визначає принципи управління валютними ризиками, допустимий рівень відкритої валютної позиції, перелік дозволених інструментів хеджування та порядок прийняття рішень у сфері валютного ризик-менеджменту.

- Постійний моніторинг валютного ринку та прогнозування курсів. Систематичне відстеження динаміки валютних курсів, аналіз макроекономічних факторів, що впливають на курсоутворення, та формування прогнозів на різні горизонти планування. В умовах воєнного стану особливої актуальності набуває аналіз рішень НБУ щодо валютного регулювання та їх можливих наслідків.

- Лімітування відкритої валютної позиції. Встановлення внутрішніх лімітів на розмір незахеджованої (відкритої) валютної позиції підприємства, що дозволяє обмежити максимально можливі втрати від несприятливих змін курсу.

- Диверсифікація валютної структури зовнішньоекономічних операцій. Розподіл зовнішньоторговельних контрактів між кількома

валютами з метою зниження залежності від коливань одного валютного курсу. Переорієнтація розрахунків із доларів США на євро або інші валюти знижує концентрацію ризику.

– Сценарне планування та стрес-тестування. Розроблення декількох сценаріїв розвитку валютного ринку (базовий, оптимістичний, песимістичний) та оцінка їх впливу на фінансові результати підприємства. В умовах воєнного стану стрес-тестування повинно передбачати можливість різких одноразових девальвацій або переходу НБУ до режиму плаваючого курсу.

– Централізація управління валютними потоками. Концентрація прийняття рішень щодо валютних операцій на рівні фінансового директора або спеціалізованого казначейства, що забезпечує скоординований підхід до управління ризиками та уникнення хаотичних операцій на валютному ринку.

– Регулярна переоцінка та хеджування валютних позицій. Систематичний перегляд стану відкритих валютних позицій та коригування стратегії хеджування відповідно до змін ринкової ситуації. Встановлення «тригерних» рівнів курсу, при досягненні яких автоматично активуються процедури хеджування [18, с. 439–442].

Запроваджені Національним банком України регуляторні заходи суттєво змінили умови функціонування валютного ринку та можливості використання окремих інструментів управління валютними ризиками. Основні рішення НБУ та їх вплив на діяльність підприємств узагальнено в таблиці 1.6.

Таблиця 1.6 – Регуляторні заходи НБУ та їх вплив на управління валютними ризиками [розроблено автором за джерелами 33; 34]

Захід НБУ	Період дії	Вплив на управління валютними ризиками
Фіксований офіційний курс USD/UAH = 36,57 грн	Лютий–жовтень 2022 р.	Усунення курсового ризику для офіційних транзакцій; виникнення розриву між офіційним і ринковим курсами
Обмеження на купівлю іноземної валюти фізичними та юридичними особами	3 лютого 2022 р	Ускладнення хеджування через обмежений доступ до валютного ринку
Обов'язковий продаж частини валютної виручки	2022–2023 рр. (розмір змінювався від 100% до 50%)	Обмеження накопичення валютних резервів підприємств
Заборона дострокового повернення валютних кредитів нерезидентам	3 лютого 2022 р.	Обмеження рефінансування та реструктуризації валютних зобов'язань
Поступова лібералізація валютного ринку	3 жовтня 2022 р. – по теперішній час	Часткове відновлення можливостей хеджування; підвищення гнучкості управління ризиками

Запровадження фіксованого офіційного курсу гривні у березні 2022 року фактично усунуло курсовий ризик для операцій, що здійснюються за офіційним курсом. Проте розрив між офіційним та ринковим курсом, що виник у цей період, створив нові форми ризиків, зокрема регуляторний ризик та ризик неможливості конвертації. Після переходу до режиму керованого плаваючого курсу у жовтні 2022 року курсові ризики знову актуалізувались.

В умовах воєнного стану особливої ваги набувають такі специфічні методи управління валютними ризиками.

- Прискорена конвертація валютної виручки. З огляду на нестабільність курсу та регуляторні вимоги щодо обов'язкового продажу частини валютного виторгу, підприємствам доцільно розробити чіткі внутрішні правила щодо термінів конвертації залишків іноземної валюти.

- Оптимізація строків зовнішньоекономічних контрактів. Скорочення тривалості контрактів та перехід до коротших розрахункових циклів дозволяє зменшити часовий горизонт валютного ризику і підвищити точність прогнозування.

- Формування валютного резервного фонду. Підприємства, які мають стабільні надходження іноземної валюти, можуть формувати резервні фонди для покриття можливих валютних втрат. В умовах обмеженого доступу до інструментів хеджування такий підхід є ефективним способом самострахування.

- Використання акредитивної форми розрахунків. Документарний акредитив дозволяє мінімізувати не лише комерційні, але й валютні ризики завдяки чіткій фіксації умов платежу та залученню банку-гаранта.

- Переорієнтація на розрахунки у євро та інших резервних валютах. Зниження частки контрактів, деномінованих у доларах США, на користь євро або розрахунків у національних валютах торговельних партнерів може зменшити вплив специфічних ризиків долара в умовах геополітичної нестабільності.

Практика управління валютними ризиками свідчить про те, що жоден із розглянутих методів не є універсальним і достатнім сам по собі. Найкращих результатів досягають підприємства, які поєднують різні методи в рамках єдиної інтегрованої системи управління валютними ризиками [13].

Інтегрований підхід до управління валютними ризиками передбачає, по-перше, комплексну ідентифікацію та класифікацію всіх джерел валютного ризику підприємства. По-друге – кількісну оцінку ризику з використанням таких методів, як Value-at-Risk (VaR), стрес-тестування, сценарний аналіз. По-третє – розроблення та реалізацію стратегії хеджування, що поєднує природні та

фінансові методи. По-четверте – регулярний моніторинг ефективності застосованих інструментів та їх коригування відповідно до змін зовнішнього середовища.

В умовах воєнного стану особливо важливою є гнучкість системи управління ризиками. Зміни регуляторного середовища, переорієнтація торговельних потоків, порушення логістичних ланцюгів – усі ці чинники вимагають постійного перегляду та адаптації методів мінімізації валютних ризиків. Підприємства, які здатні оперативно коригувати свою стратегію управління ризиками відповідно до нових умов, мають суттєву перевагу з точки зору забезпечення фінансової стійкості та конкурентоспроможності в кризовий та посткризовий період [32].

Таким чином, система методів мінімізації валютних ризиків підприємства включає широкий спектр інструментів – від деривативних фінансових контрактів до організаційних заходів і договірних застережень. Вибір оптимального набору методів залежить від специфіки зовнішньоекономічної діяльності підприємства, його фінансових можливостей, стану валютного ринку та особливостей регуляторного середовища. В умовах воєнного стану в Україні, коли доступ до ряду традиційних інструментів хеджування обмежений, зростає значення природних методів управління ризиками, договірних механізмів захисту та системної роботи з оптимізації валютної структури зовнішньоекономічних операцій. Застосування інтегрованого підходу до управління валютними ризиками є необхідною умовою забезпечення фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємств у складних кризових умовах.

Отже, ефективне управління валютними ризиками потребує комплексного поєднання фінансових, організаційних та договірних інструментів, адаптованих до сучасних умов функціонування підприємств. Теоретичні засади управління валютними ризиками, розглянуті в першому розділі, формують основу для подальшого дослідження практичних аспектів зовнішньоекономічної діяльності підприємства та оцінки ефективності застосування інструментів управління валютними ризиками на конкретному прикладі.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ВАЛЮТНИХ РИЗИКІВ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «ЗАВОД ПІВДЕНКАБЕЛЬ»

2.1 Організаційно-економічна характеристика та аналіз зовнішньоекономічної діяльності ПАТ «Завод Південкабель»

Публічне акціонерне товариство «Завод Південкабель» належить до провідних підприємств кабельної галузі України та займає вагоме місце серед виробників кабельно-провідникової продукції. Основними напрямками його діяльності є виготовлення кабелів і проводів для потреб енергетики, промислового сектору, транспортної інфраструктури, телекомунікаційної сфери та будівельної галузі. Завдяки значному виробничому потенціалу, тривалому досвіду функціонування та сформованій репутації підприємство забезпечує постійний попит на свою продукцію як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках.

Важливою характеристикою господарської діяльності ПАТ «Завод Південкабель» є активна участь у зовнішньоекономічних операціях. Підприємство здійснює постачання власної продукції іноземним споживачам, а також використовує імпортні матеріали та сировину, необхідні для забезпечення виробничого процесу. Така специфіка діяльності зумовлює залежність фінансово-економічних результатів підприємства від змін валютного середовища, зокрема коливань обмінних курсів, що набуває особливого значення в умовах нестабільності валютного ринку та підвищених економічних ризиків.

З метою визначення рівня економічного розвитку та оцінки майнового потенціалу підприємства доцільним є проведення аналізу структури та динаміки його активів упродовж 2023–2025 років. Такий аналіз дозволить оцінити зміни у складі ресурсів підприємства, визначити тенденції їх формування та встановити вплив окремих факторів на фінансовий стан ПАТ «Завод Південкабель».

Таблиця 2.1 – Динаміка активів ПАТ «Завод Південкабель» у 2023–2025 рр., тис. грн [розроблено автором за джерелом 42]

Показник	2023 р.	2024 р.	2025 р.	Відхилення 2025/2023
Необоротні активи	629735	659922	722731	+92996
Оборотні активи	1254969	1400473	1635642	+380673
Активи всього	1884704	2060395	2358476	+473772

Аналіз даних таблиці 2.1 свідчить про стійке зростання майна підприємства. Загальна вартість активів за досліджуваний період збільшилася на 473772 тис. грн або на 25,1 %. Найбільше зростання спостерігається за оборотними активами, що може свідчити про нарощування виробничих запасів та збільшення масштабів господарської діяльності.

Важливим елементом активів є запаси, частка яких у структурі балансу залишається найбільшою. Станом на кінець 2025 року їх вартість становила 1052200 тис. грн, що на 156182 тис. грн більше порівняно з 2023 роком. Зростання запасів пояснюється необхідністю формування страхових запасів сировини та матеріалів в умовах воєнного стану, порушення логістичних ланцюгів та ризику перебоїв із постачанням.

Позитивним фактором є збільшення вартості основних засобів із 611571 тис. грн у 2023 році до 699098 тис. грн у 2025 році. Це свідчить про здійснення підприємством інвестицій у модернізацію виробничих потужностей та підтримання конкурентоспроможності продукції.

Особливу увагу слід звернути на динаміку грошових коштів. У 2025 році їх обсяг становив 409856 тис. грн, що перевищує показник попереднього року більш ніж у три рази. Це свідчить про високий рівень ліквідності та достатній запас фінансової стійкості підприємства.

Аналіз структури активів підприємства свідчить про переважання оборотних активів у загальній вартості майна. Така структура є характерною для виробничих підприємств, діяльність яких пов'язана зі значними запасами сировини, матеріалів та готової продукції. Частка оборотних активів у загальній

вартості майна протягом досліджуваного періоду перевищувала 66 %, що забезпечувало достатню гнучкість у фінансуванні поточної діяльності та своєчасному виконанні договірних зобов'язань. Водночас висока частка запасів свідчить про необхідність постійного контролю ефективності використання оборотного капіталу, особливо в умовах нестабільності зовнішнього середовища та коливань цін на сировинні ресурси.

Для оцінки джерел формування майна проаналізуємо структуру пасивів підприємства.

Таблиця 2.2 – Динаміка джерел формування капіталу ПАТ «Завод Південкабель» у 2023–2025 рр., тис. грн [розроблено автором за джерелом 42]

Показник	2023 р.	2024 р.	2025 р.
Власний капітал	1496270	1671572	1829555
Довгострокові зобов'язання	3623	3230	3119
Поточні зобов'язання	384811	385593	525802
Пасиви всього	1884704	2060395	2358476

Переважну частку джерел фінансування ПАТ «Завод Південкабель» становить власний капітал. У 2025 році його частка в загальній структурі пасивів перевищувала три чверті всіх джерел фінансування підприємства та становила 77,6 %. Це свідчить про високий рівень фінансової незалежності підприємства, оскільки основна частина активів сформована за рахунок власних коштів, а не залучених ресурсів. Така структура капіталу є позитивною характеристикою фінансового стану підприємства та знижує ризики, пов'язані з обслуговуванням боргових зобов'язань.

Аналіз фінансової стійкості показав, що підприємство має достатній рівень автономії та характеризується низькою залежністю від зовнішніх кредиторів, що підтверджується даними табл. 2.2. Значення коефіцієнта автономії у 2025 році становило 0,776, що суттєво перевищує рекомендований нормативний рівень. Це підтверджує здатність підприємства самостійно фінансувати свою діяльність та

підтримувати стабільність функціонування навіть в умовах економічної нестабільності та воєнного стану.

Високий рівень фінансової стійкості створює сприятливі умови для розвитку виробництва, реалізації інвестиційних проєктів та здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Разом із тим підприємство має достатній запас фінансової міцності для протидії негативному впливу зовнішніх факторів, зокрема валютним коливанням, які є одним із ключових ризиків для експортоорієнтованих виробників.

Аналіз структури джерел фінансування свідчить, що підприємство дотримується консервативної фінансової політики, орієнтованої переважно на використання власного капіталу. Такий підхід забезпечує високий рівень фінансової незалежності та знижує ризики втрати платоспроможності в умовах нестабільності фінансових ринків. Особливо важливим це є для підприємств, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, оскільки значна залежність від кредитних ресурсів може посилювати вплив валютних ризиків через можливі курсові втрати під час обслуговування зобов'язань.

Важливим напрямом оцінки ефективності діяльності підприємства є аналіз фінансових результатів, які відображають рівень прибутковості, конкурентоспроможності та результативності використання наявних ресурсів. Саме фінансові результати дозволяють оцінити здатність підприємства забезпечувати стабільний розвиток і формувати необхідний потенціал для подальшого розширення зовнішньоекономічної діяльності.

Таблиця 2.3 – Основні фінансові результати діяльності ПАТ «Завод Південкабель» у 2023–2025 рр., тис. грн [розроблено автором за джерелом 42]

Показник	2023 р.	2024 р.	2025 р.
Чистий дохід	1956140	3291946	3920056
Собівартість	1680256	2793223	3381925
Валовий прибуток	275884	498723	538131
Чистий прибуток	86632	204880	200416

Аналіз динаміки фінансових результатів свідчить про позитивні тенденції розвитку ПАТ «Завод Південкабель» протягом 2023–2025 років. Найбільшими темпами зростав чистий дохід від реалізації продукції, який у 2025 році досяг 3920,1 млн грн, що на 100,4 % більше порівняно з 2023 роком. Одночасно спостерігалось збільшення валового прибутку на 262,2 млн грн, або майже на 95 %, що свідчить про підвищення ефективності виробничої діяльності підприємства. Незважаючи на складні умови функціонування в період воєнного стану, підприємство забезпечило стабільне отримання чистого прибутку та збереження прибутковості діяльності.

Показник чистого прибутку зріс із 86632 тис. грн до 200416 тис. грн, тобто більш ніж у 2,3 раза. Це підтверджує високу ефективність управління виробничими процесами та здатність підприємства адаптуватися до складних економічних умов.

Для оцінки прибутковості діяльності підприємства було проаналізовано показник рентабельності продажів за 2023–2025 роки. Результати дослідження свідчать, що протягом усього аналізованого періоду ПАТ «Завод Південкабель» здійснювало прибуткову діяльність. Найвищий рівень рентабельності було досягнуто у 2024 році, що стало наслідком випереджаючих темпів зростання чистого прибутку порівняно зі збільшенням обсягів реалізації продукції. У 2025 році спостерігалось незначне зниження цього показника, проте його значення залишалось на достатньому рівні, що свідчить про ефективність операційної діяльності підприємства та здатність генерувати прибуток навіть в умовах нестабільного економічного середовища.

Оскільки предметом даного дослідження є управління валютними ризиками, важливого значення набуває аналіз зовнішньоекономічної діяльності підприємства як основного джерела виникнення валютної експозиції та потенційних валютних втрат.

Позитивна динаміка фінансових результатів підтверджується також суттєвим зростанням чистого доходу від реалізації продукції та збільшенням

обсягу валового прибутку. Це свідчить про збереження конкурентних позицій підприємства на ринку, ефективне використання виробничих ресурсів та здатність адаптуватися до викликів воєнного стану.

Для більш ґрунтовної оцінки фінансового стану підприємства доцільно проаналізувати систему показників фінансової стійкості, які характеризують рівень незалежності від зовнішніх джерел фінансування, ефективність структури капіталу та можливість підприємства забезпечувати стабільний розвиток у довгостроковій перспективі. Особливого значення такі показники набувають для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, оскільки дозволяють оцінити здатність підприємства протистояти впливу валютних, кредитних та інших фінансових ризиків.

Таблиця 2.4 – Основні показники фінансової стійкості ПАТ «Завод Південкабель» [розроблено автором за джерелом 42]

Показник	2023 р.	2024 р.	2025 р.	Норматив
Коефіцієнт автономії	0,794	0,811	0,776	>0,5
Коефіцієнт фінансової залежності	1,26	1,23	1,29	<2,0
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,206	0,189	0,224	<0,5
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,58	0,61	0,64	>0,2

Дані таблиці 2.4 свідчать про високий рівень фінансової стійкості ПАТ «Завод Південкабель» протягом усього досліджуваного періоду. Значення коефіцієнта автономії у 2023–2025 роках перевищувало нормативний рівень 0,5 та коливалося в межах від 0,776 до 0,811. Це підтверджує, що підприємство фінансує більшу частину своїх активів за рахунок власного капіталу та має низьку залежність від зовнішніх кредиторів.

Коефіцієнт фінансової залежності протягом аналізованого періоду залишався значно нижчим за гранично допустиме значення, що свідчить про стабільну структуру джерел фінансування та відсутність надмірного боргового навантаження. Водночас коефіцієнт концентрації позикового капіталу не перевищував 0,224, що характеризує помірний рівень використання залучених коштів у діяльності підприємства.

Позитивною тенденцією є також зростання коефіцієнта маневреності власного капіталу, який збільшився з 0,58 у 2023 році до 0,64 у 2025 році. Це свідчить про підвищення частки власних оборотних коштів у структурі капіталу та розширення можливостей підприємства щодо фінансування поточної діяльності без залучення додаткових зовнішніх ресурсів.

Отже, результати аналізу підтверджують високий рівень фінансової незалежності та стійкості ПАТ «Завод Південкабель», що є важливою передумовою ефективного здійснення зовнішньоекономічної діяльності та зниження негативного впливу валютних ризиків на фінансові результати підприємства.

Важливою складовою господарської діяльності ПАТ «Завод Південкабель» є зовнішньоекономічна діяльність, яка забезпечує розширення ринків збуту продукції, диверсифікацію джерел доходів та зміцнення конкурентних позицій підприємства на міжнародному ринку. Продукція підприємства користується попитом не лише в Україні, але й за кордоном завдяки відповідності міжнародним стандартам якості та широкому асортименту кабельно-провідникової продукції.

Зовнішньоекономічна діяльність підприємства реалізується у двох основних напрямках: експорт готової продукції та імпорт сировини, матеріалів і технологічного обладнання. Експортна діяльність дозволяє підприємству отримувати валютну виручку, яка є важливим джерелом формування фінансових ресурсів та підтримання ліквідності в умовах нестабільності національної економіки. Водночас імпорт забезпечує виробництво необхідними ресурсами, насамперед кольоровими металами,

полімерними матеріалами та спеціалізованими комплектуючими, що не завжди можуть бути придбані на внутрішньому ринку в достатніх обсягах або необхідної якості.

В умовах воєнного стану зовнішньоекономічна діяльність підприємства супроводжується низкою додаткових викликів. Серед них особливе місце займають порушення міжнародних логістичних маршрутів, збільшення транспортних витрат, обмеження доступу до окремих ринків збуту та нестабільність валютного середовища. Незважаючи на це, ПАТ «Завод Південкабель» зберігає високий рівень ділової активності та продовжує підтримувати співпрацю з іноземними партнерами.

Важливим показником ефективності зовнішньоекономічної діяльності є динаміка чистого доходу від реалізації продукції. Протягом 2023–2025 років чистий дохід підприємства зріс більш ніж удвічі, що свідчить про розширення обсягів реалізації продукції та зміцнення ринкових позицій підприємства. Значна частина такого зростання забезпечується саме за рахунок активізації зовнішньоекономічної діяльності та збільшення поставок продукції на міжнародні ринки.

Позитивним фактором є також збільшення обсягу валового прибутку підприємства. Це свідчить про те, що керівництву вдається забезпечувати ефективне управління витратами навіть в умовах зростання вартості імпортової сировини та енергетичних ресурсів. Разом із тим висока частка матеріальних витрат у структурі собівартості продукції формує залежність фінансових результатів від змін валютного курсу, оскільки значна частина виробничих ресурсів закуповується за кордоном.

Оцінюючи ефективність зовнішньоекономічної діяльності підприємства, слід також враховувати його фінансову стійкість. Значна частка власного капіталу в структурі джерел фінансування свідчить про можливість самостійного фінансування експортно-імпортних операцій без суттєвої залежності від зовнішніх кредиторів. Це є особливо важливим в умовах воєнного стану, коли

доступ до міжнародних фінансових ресурсів може бути обмеженим або супроводжуватися додатковими ризиками.

Суттєве збільшення обсягу грошових коштів у 2025 році також позитивно впливає на можливості здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Наявність достатнього рівня ліквідності дозволяє підприємству своєчасно виконувати зобов'язання перед іноземними контрагентами, забезпечувати безперервність виробничого процесу та оперативно реагувати на зміни кон'юнктури світового ринку.

Водночас високий рівень інтеграції підприємства у міжнародні економічні процеси обумовлює виникнення додаткових ризиків. Серед них найбільш вагомими є валютний ризик, ризик зміни світових цін на сировину, ризик порушення міжнародних логістичних ланцюгів та ризик зміни умов зовнішньоторговельного регулювання. Саме валютний ризик набуває особливої актуальності для підприємства через наявність значних валютних потоків як за експортними, так і за імпорнтними операціями.

Крім того, перспективи подальшого розвитку зовнішньоекономічної діяльності ПАТ «Завод Південкабель» значною мірою пов'язані з процесами європейської інтеграції України. Поглиблення співпраці з країнами Європейського Союзу створює нові можливості для розширення географії експорту та залучення інвестицій, однак одночасно вимагає дотримання більш жорстких технічних, екологічних та якісних стандартів. У зв'язку з цим підприємство змушене постійно вдосконалювати виробничі процеси та підвищувати рівень конкурентоспроможності своєї продукції.

Таким чином, проведений аналіз свідчить, що ПАТ «Завод Південкабель» є фінансово стійким та конкурентоспроможним підприємством із значним потенціалом розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Позитивна динаміка активів, доходів і прибутку, високий рівень автономії та ліквідності створюють сприятливі передумови для подальшого зміцнення позицій підприємства на міжнародних ринках. Разом із тим значна залежність від

експортно-імпортних операцій формує підвищену чутливість до валютних коливань, що обумовлює необхідність детальної оцінки валютних ризиків та дослідження механізмів їх мінімізації, які будуть розглянуті у наступному підрозділі.

Оскільки тема дослідження пов'язана з управлінням валютними ризиками, важливим є аналіз особливостей зовнішньоекономічної діяльності ПАТ «Завод Південкабель», яка значною мірою визначає характер валютної експозиції підприємства та рівень його залежності від коливань валютних курсів.

Отже, проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що ПАТ «Завод Південкабель» характеризується високим рівнем фінансової стійкості, значною часткою власного капіталу в структурі джерел фінансування, стабільним нарощуванням активів та позитивними фінансовими результатами діяльності. Наявність достатнього фінансового потенціалу створює сприятливі умови для розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємства та розширення його присутності на міжнародних ринках. Водночас активна участь у зовнішньоекономічних операціях зумовлює необхідність постійного моніторингу валютних ризиків та впровадження ефективних механізмів їх мінімізації, особливо в умовах воєнного стану та високої волатильності валютного ринку.

2.2 Оцінка валютних ризиків у зовнішньоекономічній діяльності ПАТ «Завод Південкабель» в умовах воєнного стану

ПАТ «Завод Південкабель» здійснює діяльність в умовах високої залежності від зовнішньоекономічних зв'язків, що обумовлює значний вплив валютних ризиків на результати його господарської діяльності. Специфіка виробництва кабельно-провідникової продукції передбачає використання імпортової сировини, комплектуючих та обладнання, а також реалізацію готової продукції на зовнішніх ринках. За таких умов зміна валютних курсів

безпосередньо впливає на собівартість продукції, обсяги виручки, фінансові результати та конкурентоспроможність підприємства.

Особливої актуальності проблема управління валютними ризиками набула після запровадження воєнного стану в Україні. Воєнні дії спричинили значну нестабільність валютного ринку, порушення логістичних маршрутів, зростання вартості імпортованих ресурсів та підвищення невизначеності у сфері міжнародної торгівлі. У таких умовах підприємства, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, змушені приділяти особливу увагу питанням прогнозування та мінімізації валютних ризиків.

Валютний ризик являє собою ймовірність виникнення фінансових втрат унаслідок несприятливої зміни курсу іноземної валюти щодо національної валюти. Для ПАТ «Завод Південкабель» основними джерелами валютних ризиків є експортні та імпортовані операції, розрахунки з іноземними контрагентами, а також зміна вартості матеріальних ресурсів, що закуповуються за кордоном.

З метою оцінки потенційного впливу валютних ризиків доцільно визначити основні фактори їх виникнення на підприємстві, які систематизовано в табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Основні джерела валютних ризиків ПАТ «Завод Південкабель» [складено автором]

Джерело ризику	Характер впливу
Експорт продукції	Зміна обсягів валютної виручки внаслідок коливань курсу
Імпорт сировини та матеріалів	Зростання витрат на закупівлю ресурсів
Розрахунки з іноземними контрагентами	Ризик втрат через відтермінування платежів
Валютні обмеження	Ускладнення проведення міжнародних розрахунків
Воєнний стан	Підвищення нестабільності валютного ринку

Найбільший вплив на діяльність підприємства здійснює операційний валютний ризик, який виникає внаслідок зміни курсу валют між моментом укладення зовнішньоекономічного контракту та моментом фактичного проведення розрахунків. Якщо курс іноземної валюти суттєво змінюється протягом цього періоду, підприємство може отримати як додатковий прибуток, так і збитки.

Для підприємств кабельної галузі характерною є висока залежність від імпоротної сировини, насамперед міді, алюмінію, полімерних матеріалів та спеціалізованого обладнання. У зв'язку з цим девальвація гривні призводить до збільшення виробничих витрат і зростання собівартості продукції. Водночас для підприємств-експортерів частковою компенсацією таких втрат є збільшення гривневого еквівалента валютної виручки.

Важливим фактором зниження валютних ризиків для ПАТ «Завод Південкабель» є його високий рівень фінансової стійкості. Проведений у підрозділі 2.1 аналіз показав, що підприємство характеризується значною часткою власного капіталу у структурі джерел фінансування, низьким рівнем боргового навантаження та достатнім запасом ліквідності. Станом на кінець 2025 року обсяг грошових коштів і їх еквівалентів перевищував 409 млн грн, що створює додатковий резерв фінансової безпеки та забезпечує можливість оперативного реагування на зміни валютної кон'юнктури. Водночас наявність експортної виручки поряд із імпортними закупівлями формує механізм природного хеджування валютних ризиків, який частково компенсує негативний вплив девальвації гривні. Разом із тим результати проведеного сценарного аналізу свідчать, що такого механізму недостатньо для повної нейтралізації курсових втрат, оскільки вплив зростання вартості імпоротної сировини перевищує позитивний ефект від збільшення гривневого еквівалента експортної виручки.

Разом із тим підприємство не застраховане від впливу макроекономічних факторів. Упродовж 2022–2025 років валютний ринок України характеризувався високою волатильністю, спричиненою воєнними діями, інфляційними процесами та змінами монетарної політики держави. Такі умови суттєво ускладнюють прогнозування валютних потоків та планування зовнішньоекономічної діяльності.

Для більш детальної оцінки ступеня впливу валютних ризиків на діяльність ПАТ «Завод Південкабель» доцільно визначити основні складові валютної експозиції підприємства. Валютна експозиція характеризує чутливість фінансових результатів до змін валютного курсу та формується внаслідок наявності активів, зобов'язань, доходів і витрат, виражених в іноземній валюті. Результати оцінки основних джерел валютної експозиції наведено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Оцінка валютної експозиції ПАТ «Завод Південкабель»
[складено автором]

Джерело валютної експозиції	Характер впливу	Рівень впливу
Експортна виручка	Зміна гривневого еквівалента доходів від реалізації продукції	Високий
Імпорт сировини та матеріалів	Зростання виробничих витрат у разі девальвації гривні	Високий
Валютна дебіторська заборгованість	Можливість виникнення курсових різниць під час розрахунків	Середній
Валютні кошти на рахунках	Зміна вартості валютних активів	Середній
Валютні кредити та позики	Можливе зростання боргового навантаження внаслідок зміни курсу	Низький

Аналіз даних таблиці 2.6 свідчить, що найбільший вплив на результати діяльності ПАТ «Завод Південкабель» здійснюють експортні операції та імпорту сировини і матеріалів. Високий рівень валютної експозиції за цими напрямками пояснюється значною часткою зовнішньоекономічних операцій у діяльності підприємства та залежністю виробничого процесу від імпортованих ресурсів, насамперед кольорових металів, полімерних матеріалів і комплектуючих. Водночас валютна дебіторська заборгованість і залишки коштів в іноземній валюті формують середній рівень ризику, оскільки їх вплив залежить від строків проведення розрахунків та масштабів валютних залишків. Найменший вплив мають валютні кредити та позики через низький рівень використання підприємством довгострокового позикового капіталу.

Для поглиблення аналізу валютних ризиків доцільно здійснити кількісну оцінку валютної експозиції підприємства. Одним із показників, що характеризує рівень залежності фінансових результатів від валютних коливань, є коефіцієнт валютної експозиції. Він визначається як відношення відкритої валютної позиції до чистого доходу підприємства:

$$K_{\text{ве}} = \frac{\text{ВВП}}{\text{ЧД}} * 100\%, \quad (2.1)$$

де ВВП – відкрита валютна позиція підприємства;

ЧД – чистий дохід від реалізації продукції.

Для визначення рівня залежності фінансових результатів ПАТ «Завод Південкабель» від валютних коливань було розраховано коефіцієнт валютної експозиції за даними 2025 року. Вихідні дані та результати розрахунку наведено в табл. 2.7.

Таблиця 2.7 – Оцінка коефіцієнта валютної експозиції ПАТ «Завод Південкабель» у 2025 році [складено автором]

Показник	Значення
Чистий дохід, тис. грн	3920056
Оцінка відкритої валютної позиції, тис. грн	588008
Коефіцієнт валютної експозиції, %	15,0

Проведені розрахунки свідчать, що близько 15 % чистого доходу ПАТ «Завод Південкабель» перебуває під безпосереднім впливом валютних коливань. Отримане значення характеризує середньо-високий рівень валютної експозиції та підтверджує значну залежність фінансових результатів підприємства від змін валютного курсу. Незважаючи на наявність природного хеджування за рахунок поєднання експортних та імпорتنих операцій, підприємство залишається чутливим до девальваційних процесів.

Отже, найбільшу валютну експозицію ПАТ «Завод Південкабель» формують імпорتنі закупівлі сировини та експортна виручка. Саме ці напрями потребують першочергового застосування інструментів управління валютними ризиками, оскільки вони найбільше впливають на собівартість продукції, прибутковість діяльності та фінансову стійкість підприємства.

Окрім безпосередніх валютних ризиків, на діяльність підприємства впливають ризики, пов'язані з євроінтеграційними процесами. Основні позитивні наслідки та потенційні ризики для підприємства наведено в табл. 2.8. Поглиблення економічної інтеграції України до європейського ринку відкриває нові можливості для збільшення обсягів експорту продукції, проте одночасно посилює вимоги до якості продукції, екологічних стандартів та технічного регулювання.

Таблиця 2.8 – Вплив євроінтеграційних процесів на діяльність ПАТ «Завод Південкабель» [складено автором]

Позитивні наслідки	Потенційні ризики
Розширення ринків збуту	Посилення конкуренції
Спрощення доступу до ринку ЄС	Необхідність додаткової сертифікації
Зростання експортного потенціалу	Додаткові витрати на адаптацію виробництва
Залучення інвестицій	Валютні коливання на європейських ринках

Проведений аналіз дозволив встановити, що валютні ризики є одним із ключових факторів впливу на результати зовнішньоекономічної діяльності ПАТ «Завод Південкабель». Основними джерелами валютної експозиції підприємства виступають експортна виручка та імпорتنі закупівлі сировини і матеріалів, частка яких у структурі виробничих витрат залишається значною. Результати сценарного аналізу підтвердили високу чутливість фінансових результатів до девальваційних процесів, оскільки зростання вартості імпортних ресурсів негативно впливає на прибутковість діяльності підприємства. Водночас високий рівень фінансової стійкості, значна частка власного капіталу, наявність валютної виручки та достатній рівень ліквідності формують передумови для ефективного управління валютними ризиками. Отримані результати свідчать про необхідність удосконалення системи управління валютними ризиками та впровадження сучасних інструментів їх мінімізації, що стане предметом дослідження у наступному розділі роботи.

Для забезпечення комплексності дослідження валютних ризиків ПАТ «Завод Південкабель» необхідно здійснити їх кількісну оцінку на основі фактичних фінансових даних підприємства. Така оцінка дозволяє визначити реальний масштаб впливу валютних коливань на фінансовий стан підприємства, виявити найбільш вразливі напрями зовнішньоекономічної діяльності та

обґрунтувати необхідність запровадження відповідних інструментів хеджування.

Одним із ключових індикаторів валютного ризику є співвідношення матеріальних затрат до чистого доходу підприємства. Оскільки значна частка сировини та матеріалів закуповується в іноземній валюті, зростання цього показника може свідчити про посилення тиску валютного чинника на собівартість. Динаміка зазначеного співвідношення за 2023–2025 роки наведена у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 – Динаміка показників операційних витрат та їх валютозалежності ПАТ «Завод Південкабель» у 2023–2025 рр. [розроблено автором за джерелом 42]

Показник	2023 р.	2024 р.	2025 р.	Відхилення 2025/2023
Чистий дохід, тис. грн	1956140	3291946	3920056	+1963916
Матеріальні затрати, тис. грн	1597889	2657685	3155830	+1557941
Питома вага матеріальних затрат у доході, %	81,5	80,7	80,5	–1,2 п.п.
Витрати на оплату праці, тис. грн	167027	275808	357370	+190343
Амортизація, тис. грн	55014	61709	80264	+25250
Рентабельність продажів, %	4,43	6,22	5,11	+0,68 п.п.

Аналіз даних таблиці 2.9 свідчить про те, що питома вага матеріальних затрат у структурі доходів підприємства залишається стабільно високою – на рівні 80–82 %. Це підтверджує значну матеріаломісткість виробництва кабельно-провідникової продукції та високу чутливість собівартості до валютних коливань. Зростання матеріальних затрат у абсолютному вираженні – із 1 597,9 млн грн у 2023 році до 3 155,8 млн грн у 2025 році – майже вдвічі перевищило темпи зростання рентабельності, що вказує на посилення цінового тиску імпоротної складової.

Для кількісної оцінки чутливості фінансових результатів до зміни валютного курсу застосуємо метод сценарного аналізу. Оскільки значна частка матеріальних ресурсів закуповується в іноземній валюті, девальвація гривні призводить до прямого зростання виробничих витрат. Водночас для підприємства-експортера зростання курсу долара або євро забезпечує додаткові надходження у гривневому еквіваленті від реалізації продукції на зовнішніх ринках.

Сценарний аналіз проведено на основі даних 2025 року. Припущено, що питома вага імпоротної складової в матеріальних затратах становить близько 40 % (що є реалістичною оцінкою для кабельної промисловості з урахуванням закупівель міді, алюмінію та полімерних матеріалів), а частка експорту у чистому доході – близько 25 %. За таких припущень розглянемо три сценарії зміни валютного курсу: базовий (без змін), помірно негативний (девальвація гривні на 10 %) та критичний (девальвація на 20 %). Результати сценарного аналізу наведено в табл. 2.10.

Таблиця 2.10 – Сценарний аналіз впливу девальвації гривні на фінансові результати ПАТ «Завод Південкабель» (на основі даних 2025 р.), тис. грн [складено автором]

Показник	Базовий сценарій	Девальвація 10%	Девальвація 20%
Чистий дохід, тис. грн	3920056	4018057	4116059
Матеріальні затрати (скориговані), тис. грн	3155830	3281063	3406296
Чистий прибуток (прогнозний), тис. грн	200416	173645	146874
Відхилення прибутку від базового, тис. грн	–	–26771	–53542
Відхилення прибутку від базового, %	–	–13,4	–26,7

Отримані результати сценарного аналізу дозволяють зробити висновок, що валютний ризик для ПАТ «Завод Південкабель» має системний характер і безпосередньо впливає на всі ключові фінансово-економічні показники діяльності підприємства. Особливістю функціонування підприємства є поєднання двох протилежних валютних потоків: з одного боку, підприємство отримує валютну виручку від експорту продукції, а з іншого – несе значні витрати на закупівлю імпортової сировини та матеріалів. Саме тому ефект від зміни валютного курсу є неоднозначним та потребує комплексного аналізу.

В умовах девальвації національної валюти підприємство отримує певні переваги завдяки збільшенню гривневого еквівалента експортної виручки. Це позитивно впливає на показники доходності та може частково компенсувати негативний вплив зростання витрат на імпортні ресурси. Проте проведені розрахунки свідчать, що структура витрат підприємства залишається більш чутливою до валютних коливань, ніж структура доходів. Внаслідок цього негативний вплив зростання собівартості продукції переважає позитивний ефект від збільшення валютної виручки.

Суттєве значення для оцінки рівня валютного ризику має показник валютної експозиції підприємства, який характеризує різницю між валютними активами та валютними зобов'язаннями. У випадку ПАТ «Завод Південкабель» валютна експозиція формується переважно за рахунок експортної дебіторської заборгованості, валютних залишків на рахунках та імпортних контрактів на постачання сировини. Чим більшим є часовий розрив між моментом виникнення зобов'язання та моментом його погашення, тим вищим стає ризик виникнення курсових втрат.

Особливу увагу слід приділити ризикам, пов'язаним із закупівлею кольорових металів, які є основною сировиною для виробництва кабельно-провідникової продукції. Світові ціни на мідь та алюміній традиційно формуються в доларах США, тому підприємство одночасно підпадає під вплив двох факторів ризику: зміни світових цін на сировину та зміни валютного курсу

гривні. Поєднання цих факторів може суттєво підсилювати негативний вплив на виробничі витрати та рівень рентабельності підприємства.

Додатковим чинником невизначеності виступають наслідки воєнного стану, які проявляються у порушенні логістичних ланцюгів, збільшенні термінів постачання продукції та ускладненні міжнародних розрахунків. За таких умов підприємство змушене формувати додаткові страхові запаси матеріальних ресурсів, що призводить до зростання потреби в оборотному капіталі та збільшує обсяг коштів, які піддаються впливу валютних коливань.

Для більш повної характеристики валютної чутливості підприємства доцільно оцінити потенційний вплив зміни валютного курсу на рівень рентабельності продажів. Розрахунки показують, що за умов девальвації гривні на 20 % показник чистої рентабельності може знизитися з 5,11 % до приблизно 3,75 %. Незважаючи на те, що підприємство залишатиметься прибутковим, таке скорочення рентабельності свідчитиме про погіршення ефективності використання ресурсів та зниження можливостей щодо фінансування інвестиційних програм і модернізації виробництва.

Для поглиблення оцінки валютних ризиків доцільно проаналізувати ступінь залежності фінансових результатів підприємства від зовнішньоекономічної діяльності. Оскільки ПАТ «Завод Південкабель» одночасно здійснює експорт готової продукції та імпорту сировини, валютні коливання впливають не лише на величину доходів і витрат, а й на загальну ефективність використання оборотного капіталу.

Важливим показником рівня валютного ризику є частка валютозалежних витрат у загальній структурі собівартості продукції. Проведений аналіз показав, що матеріальні витрати стабільно перевищують 80 % чистого доходу підприємства. З огляду на те, що значна частина цих витрат пов'язана із закупівлею імпортованих ресурсів, будь-які зміни валютного курсу безпосередньо впливають на рівень виробничих витрат. Це свідчить про високий ступінь операційної валютної залежності підприємства.

Крім того, валютні ризики впливають на процес формування цінової політики підприємства. У разі різкої девальвації гривні виникає необхідність перегляду експортних та внутрішніх цін на продукцію для компенсації зростання собівартості. Проте можливості такого перегляду обмежуються рівнем конкуренції на ринку та платоспроможністю споживачів. У результаті частина додаткових витрат може не компенсуватися збільшенням доходів, що негативно позначається на прибутковості діяльності підприємства.

Не менш важливим є вплив валютних ризиків на інвестиційну діяльність підприємства. Реалізація програм модернізації виробництва, оновлення технологічного обладнання та впровадження інноваційних технологій потребує значних фінансових ресурсів, частина яких формується за рахунок прибутку підприємства. Зниження прибутковості внаслідок валютних втрат скорочує можливості фінансування інвестиційних проєктів і може уповільнювати темпи технічного переоснащення виробництва.

В умовах воєнного стану валютні ризики посилюються додатковими чинниками невизначеності. Зокрема, зростає ймовірність порушення логістичних маршрутів, зміни умов міжнародних перевезень, коливань вартості страхування вантажів та збільшення термінів виконання зовнішньоекономічних контрактів. Усі зазначені фактори прямо або опосередковано впливають на фінансові результати підприємства та ускладнюють процес прогнозування майбутніх грошових потоків.

Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що найбільш вразливими до валютних коливань залишаються операції із закупівлі сировини та матеріалів, оскільки їх частка у структурі витрат є визначальною. Водночас наявність експортної виручки частково компенсує негативний вплив девальваційних процесів, формуючи природний механізм внутрішнього хеджування валютного ризику. Проте ефективність такого механізму залежить від співвідношення обсягів експорту та імпорту, строків проведення розрахунків і поточної валютної політики підприємства.

Отже, результати проведеного аналізу дозволяють зробити висновок, що валютні ризики мають комплексний характер та впливають практично на всі аспекти діяльності ПАТ «Завод Південкабель» – від формування собівартості продукції до забезпечення інвестиційного розвитку підприємства. Незважаючи на високий рівень фінансової стійкості та прибутковості, підприємство залишається чутливим до змін валютного середовища, що обумовлює необхідність удосконалення існуючої системи управління валютними ризиками та впровадження сучасних інструментів їх мінімізації. Саме ці питання потребують детального опрацювання у наступному розділі дослідження, присвяченому розробці практичних заходів підвищення ефективності управління валютними ризиками у зовнішньоекономічній діяльності підприємства.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ МІНІМІЗАЦІЇ ВАЛЮТНИХ РИЗИКІВ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «ЗАВОД ПІВДЕНКАБЕЛЬ»

3.1 Удосконалення механізму валютного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності ПАТ «Завод Південкабель»

Проведений у другому розділі аналіз засвідчив, що ПАТ «Завод Південкабель» активно залучене до системи міжнародних економічних відносин та функціонує в умовах високої чутливості до коливань світових валютних ринків. Підприємство виступає одночасно експортером готової продукції та імпортером сировини і матеріалів, що формує складну валютну структуру його зовнішньоекономічних потоків. Додатковим чинником впливу є наявність валютної дебіторської заборгованості та розрахунків з іноземними контрагентами, що підсилює залежність фінансових результатів від динаміки обмінного курсу.

Результати сценарного аналізу показали, що девальвація національної валюти на рівні 20 % призводить до зниження чистого прибутку підприємства на 26,7 %. Це свідчить про високу еластичність фінансових результатів щодо змін валютного курсу та відображає загальну вразливість суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності до коливань міжнародного валютного середовища.

Попри відносно збалансовану структуру експортно-імпортних операцій, що частково виконує функцію природного врівноваження валютних потоків, вплив зовнішніх макроекономічних факторів залишається визначальним. У цьому контексті актуальним є підвищення стійкості підприємства до валютної волатильності шляхом удосконалення механізмів його участі у міжнародних економічних відносинах.

Одним із ключових напрямів зниження валютної залежності є використання інструментів міжнародного фінансового ринку, які дозволяють частково нейтралізувати вплив курсових коливань на зовнішньоторговельні операції. До таких інструментів належать форвардні контракти, валютні опціони та інші похідні фінансові інструменти, що широко застосовуються у міжнародній практиці для стабілізації експортно-імпортних потоків.

Важливе значення має також оптимізація структури зовнішньоекономічних розрахунків. У міжнародній торговельній практиці поширеним є використання валютних застережень у контрактах, які дозволяють частково адаптувати вартість угод до змін кон'юнктури світового валютного ринку. Це сприяє більш рівномірному розподілу валютних ризиків між учасниками міжнародних економічних відносин.

З огляду на значну частку імпортової складової у виробничому процесі, важливим напрямом є диверсифікація міжнародних постачальників та географічне розширення зовнішньоекономічних зв'язків. Поступове залучення альтернативних, у тому числі внутрішніх, джерел постачання окремих видів сировини дозволяє зменшити залежність від коливань світових валютних ринків та впливу зовнішніх шоків.

Окремо слід відзначити доцільність застосування інструментів макроекономічного прогнозування валютних курсів на основі сценарних моделей. У міжнародній економіці такі підходи використовуються для оцінки впливу глобальних фінансових коливань на зовнішньоторговельні потоки та дозволяють формувати більш обґрунтовані стратегічні рішення щодо експортно-імпортової діяльності.

В умовах високої турбулентності світового валютного ринку та структурних змін у глобальній економіці забезпечення стабільності зовнішньоекономічної діяльності ПАТ «Завод Південкабель» потребує формування комплексного підходу до регулювання валютних потоків у межах міжнародних економічних відносин. Такий підхід охоплює балансування експортно-імпортних операцій, диверсифікацію зовнішніх ринків, використання

інструментів міжнародного фінансового ринку та адаптацію контрактних умов до змін глобальної кон'юнктури. Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню стійкості підприємства у міжнародному економічному середовищі та зміцненню його позицій на світових ринках.

Для узагальнення запропонованих напрямів удосконалення механізму валютного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства сформовано таблицю 3.1.

Таблиця 3.1 – Напрями удосконалення механізму валютного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності ПАТ «Завод Південкабель» [складено автором]

Захід	Очікуваний результат
Використання форвардних контрактів	Фіксація валютного курсу та зниження ризику курсових втрат
Валютні застереження у контрактах	Захист від несприятливих змін курсу
Балансування валютних потоків	Зниження відкритої валютної позиції
Формування валютних резервів	Підвищення фінансової безпеки
Диверсифікація постачальників	Зменшення залежності від імпортової сировини
Система моніторингу валютних ризиків	Своєчасне реагування на зміни ринку

Таким чином, реалізація зазначених заходів дозволить підвищити ефективність участі підприємства у міжнародних економічних відносинах, зменшити його залежність від коливань світових валютних ринків та зміцнити конкурентні позиції на глобальному ринку.

Важливим елементом удосконалення є формування цілісного підходу до аналізу зовнішньоекономічних ризиків у контексті міжнародної економіки. У сучасних умовах дедалі більшого значення набуває перехід від реактивного

реагування на валютні коливання до системного врахування макроекономічних факторів світового ринку.

Запропонована логіка аналізу зовнішньоекономічних ризиків передбачає послідовний розгляд впливу глобальних валютних коливань на експортно-імпортні операції підприємства, що відображається у структурі подальшого аналізу (рис. 3.1).

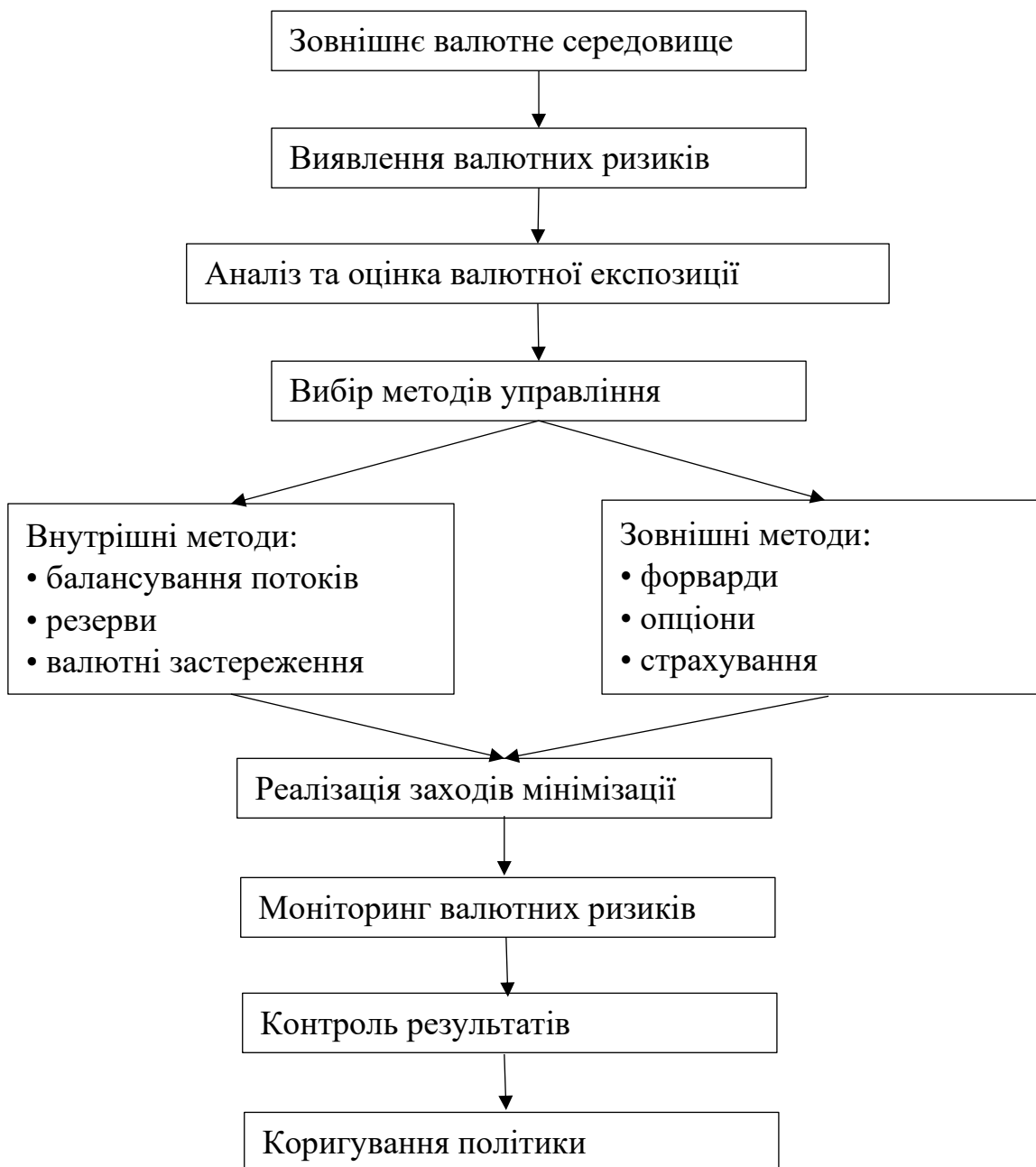

Рисунок 3.1 – Система забезпечення валютної безпеки ПАТ «Завод Південкабель» в умовах воєнного стану [розроблено автором]

Запропонована на рисунку 3.1 система базується на комплексному підході до виявлення, оцінювання та нейтралізації валютних загроз, що виникають у процесі здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Її ключовою особливістю є орієнтація не лише на мінімізацію негативних наслідків валютних коливань, а й на формування превентивних механізмів захисту, які дозволяють своєчасно реагувати на зміни валютного середовища та підтримувати фінансову стійкість підприємства в умовах підвищеної економічної нестабільності.

Для забезпечення належного рівня валютної безпеки ПАТ «Завод Південкабель» доцільним є впровадження комплексної системи ідентифікації, моніторингу та оцінювання валютних ризиків. Практика свідчить, що значна частина валютних загроз виникає через часовий розрив між укладанням зовнішньоекономічних контрактів та проведенням фактичних розрахунків за ними. У зв'язку з цим підприємству необхідно не лише оперативно реагувати на несприятливі зміни валютного курсу, але й здійснювати постійний аналіз валютного ринку, прогнозувати можливі сценарії його розвитку та завчасно застосовувати інструменти захисту від курсових коливань. Це сприятиме зниженню рівня валютної вразливості підприємства, підвищенню стабільності грошових потоків та зміцненню його конкурентних позицій на міжнародних ринках.

З метою систематизації основних загроз, що виникають у процесі здійснення зовнішньоекономічної діяльності ПАТ «Завод Південкабель», доцільним є проведення ідентифікації та класифікації валютних ризиків підприємства. Оскільки діяльність підприємства пов'язана із здійсненням експортних операцій, придбанням імпортової сировини та проведенням розрахунків з іноземними контрагентами, виникає необхідність комплексної оцінки можливих джерел валютної нестабільності та їх потенційного впливу на фінансові результати.

Формування карти валютних ризиків дозволяє визначити найбільш суттєві напрями впливу валютних коливань, оцінити характер можливих втрат та встановити відповідні інструменти управління. Такий підхід забезпечує перехід

від ситуаційного реагування на зміни валютного середовища до системного управління ризиками, що є особливо актуальним в умовах високої волатильності валютного ринку та воєнної невизначеності.

У межах запропонованої карти валютні ризики підприємства розглядаються за основними джерелами виникнення, можливими наслідками та методами мінімізації, що дозволяє сформувати комплексний механізм їх контролю та зниження негативного впливу на зовнішньоекономічну діяльність ПАТ «Завод Південкабель».

Таблиця 3.2 – Карта валютних ризиків ПАТ «Завод Південкабель»
[складено автором]

Вид ризику	Джерело виникнення	Наслідки	Метод управління
Трансакційний валютний ризик	Експортні та імпорتنі контракти	Курсові втрати при розрахунках	Форвардні контракти
Економічний валютний ризик	Зміна конкурентного середовища	Зниження конкурентоспроможності	Диверсифікація ринків
Конверсійний ризик	Переоцінка валютних статей балансу	Зміна фінансового результату	Контроль валютної позиції
Ризик ліквідності	Затримка валютної виручки	Касові розриви	Резервування коштів

Побудована карта валютних ризиків ПАТ «Завод Південкабель» дає можливість не лише систематизувати основні загрози, пов'язані із здійсненням зовнішньоекономічної діяльності, а й визначити пріоритетність управлінських заходів щодо їх мінімізації. В умовах нестабільності валютного ринку та

значного впливу зовнішніх факторів підприємству необхідно розглядати валютний ризик не як окрему фінансову проблему, а як комплексний фактор, що впливає на виробничу, збутову та фінансову діяльність.

Аналіз представленої карти показує, що найбільш суттєвим для ПАТ «Завод Південкабель» є трансакційний валютний ризик, оскільки значна частина операцій підприємства здійснюється за зовнішньоекономічними контрактами, умови яких передбачають проведення розрахунків в іноземній валюті. Коливання валютного курсу в період між моментом укладання договору та фактичним отриманням або здійсненням платежу може призвести до виникнення курсових різниць та негативного впливу на величину фінансового результату.

Не менш важливим є економічний валютний ризик, який має довгостроковий характер та пов'язаний зі зміною конкурентних умов на міжнародних ринках. Зростання вартості імпортової сировини через девальвацію національної валюти може призвести до збільшення собівартості продукції та зниження цінової конкурентоспроможності підприємства. Тому управління цим видом ризику потребує не лише фінансових інструментів, а й стратегічних заходів, таких як диверсифікація постачальників та розширення географії збуту.

Конверсійний ризик також потребує постійного контролю, оскільки зміни валютного курсу впливають на оцінку валютних статей балансу підприємства. Регулярний аналіз валютних активів та зобов'язань дозволить своєчасно визначати можливі втрати від переоцінки та коригувати структуру валютної позиції.

Особливу увагу необхідно приділити ризику ліквідності, який може виникати у разі затримки надходження валютної виручки від іноземних покупців. Для підприємства це створює загрозу порушення планових грошових потоків та виникнення дефіциту оборотних коштів. У зв'язку з цим доцільним є застосування механізмів попереднього планування валютних надходжень,

формування резервних коштів та використання більш безпечних умов розрахунків із контрагентами.

Таким чином, карта валютних ризиків є важливим інструментом стратегічного управління зовнішньоекономічною діяльністю ПАТ «Завод Південкабель». Її використання дозволяє перейти від фрагментарного реагування на валютні коливання до комплексної системи управління ризиками, яка передбачає їх своєчасне виявлення, оцінювання рівня впливу та вибір відповідних методів мінімізації. Запровадження такого підходу сприятиме підвищенню фінансової стійкості підприємства та забезпеченню стабільності його діяльності в умовах воєнного стану та мінливого валютного середовища.

У межах такої системи доцільно визначити відповідальних осіб за проведення моніторингу валютних операцій, встановити порядок регулярної оцінки відкритої валютної позиції та забезпечити інформаційну взаємодію між фінансовим, економічним та зовнішньоекономічним підрозділами підприємства. Це сприятиме підвищенню оперативності прийняття управлінських рішень та дозволить своєчасно реагувати на зміни валютного середовища.

Важливим напрямом удосконалення валютної політики підприємства є впровадження системи лімітування валютних ризиків. Суть такого підходу полягає у встановленні граничних значень відкритої валютної позиції, перевищення яких потребуватиме застосування додаткових інструментів хеджування. Встановлення відповідних лімітів дозволить контролювати обсяг валютних зобов'язань та мінімізувати ризик виникнення значних курсових втрат у разі різких коливань валютного курсу.

Окремої уваги заслуговує удосконалення механізму управління дебіторською заборгованістю за зовнішньоекономічними контрактами. Проведений аналіз показав, що одним із джерел валютного ризику виступають розрахунки з іноземними контрагентами. У зв'язку з цим доцільним є скорочення термінів розрахунків, використання авансових платежів та

застосування банківських гарантій. Це дозволить зменшити часовий розрив між відвантаженням продукції та надходженням валютної виручки, а відповідно – і ризик несприятливих курсових змін.

Враховуючи специфіку діяльності ПАТ «Завод Південкабель», важливим напрямом зниження валютних ризиків є вдосконалення закупівельної політики підприємства. Значна частина виробничих витрат пов'язана із придбанням кольорових металів та полімерної сировини, вартість яких безпосередньо залежить від валютного курсу. З метою мінімізації ризиків доцільно укласти довгострокові контракти з постачальниками, які передбачають фіксацію цін або використання механізмів коригування вартості поставок залежно від ринкової кон'юнктури. Такий підхід дозволить забезпечити більшу передбачуваність виробничих витрат та покращити процес фінансового планування.

Особливого значення в сучасних умовах набуває використання цифрових технологій для управління валютними ризиками. Автоматизація процесів моніторингу валютних курсів, прогнозування валютних потоків та оцінки валютної експозиції дозволяє підвищити якість управлінських рішень та скоротити час реагування на зміни зовнішнього середовища. Для цього підприємство може використовувати сучасні програмні комплекси фінансового аналізу та системи управлінського обліку, інтегровані з інформаційними системами банківських установ.

В умовах воєнного стану особливого значення набуває формування резервів фінансової стійкості. Проведений аналіз показав, що підприємство має достатній рівень ліквідності та значний обсяг грошових коштів. Частину цих ресурсів доцільно спрямовувати на формування резервного валютного фонду, який використовуватиметься для фінансування критично важливих імпорتنих закупівель у разі різких коливань валютного курсу або виникнення тимчасових обмежень на валютному ринку. Наявність такого резерву підвищить рівень фінансової безпеки підприємства та забезпечить безперервність виробничого процесу.

Для забезпечення ефективного функціонування системи валютної безпеки ПАТ «Завод Південкабель» доцільно реалізовувати запропоновані заходи поетапно. Такий підхід дозволить своєчасно виявляти валютні загрози, адаптувати зовнішньоекономічну діяльність до змін міжнародного валютного середовища та забезпечити стабільність міжнародних розрахунків підприємства. Послідовність основних етапів формування системи валютної безпеки наведено у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Етапи формування системи забезпечення валютної безпеки зовнішньоекономічної діяльності ПАТ «Завод Південкабель» [складено автором]

Етап	Зміст заходів
Діагностика	Аналіз джерел валютних ризиків та визначення валютної експозиції
Планування	Вибір інструментів хеджування та встановлення лімітів ризику
Впровадження	Використання форвардів, валютних застережень та резервування коштів
Моніторинг	Постійний контроль валютних позицій та аналіз ринкової ситуації
Коригування	Удосконалення валютної політики залежно від результатів моніторингу

Формування системи забезпечення валютної безпеки зовнішньоекономічної діяльності ПАТ «Завод Південкабель» доцільно здійснювати поетапно. На першому етапі необхідно провести аналіз валютної експозиції підприємства, визначити основні джерела валютних ризиків та оцінити ступінь їх впливу на результати експортно-імпортних операцій. Це дозволить встановити найбільш вразливі напрями зовнішньоекономічної

діяльності та сформувані інформаційну основу для подальшого прийняття економічних рішень.

Наступний етап передбачає формування валютної стратегії підприємства, спрямованої на зниження негативного впливу валютних коливань на фінансові результати. На цьому етапі визначаються найбільш доцільні інструменти мінімізації валютних ризиків, обирається оптимальна валютна структура зовнішньоекономічних контрактів та встановлюються допустимі межі валютної експозиції.

Третій етап полягає у практичній реалізації заходів валютного захисту. Зокрема, підприємству доцільно використовувати валютні застереження у зовнішньоторговельних контрактах, застосовувати механізми природного хеджування, здійснювати диверсифікацію валют розрахунків та формувати резервні валютні фонди для підтримання стабільності міжнародних платежів.

Після впровадження зазначених заходів важливого значення набуває постійний моніторинг міжнародного валютного середовища. Аналіз динаміки валютних курсів, змін валютного регулювання та тенденцій світових фінансових ринків дозволяє своєчасно оцінювати можливі загрози для зовнішньоекономічної діяльності підприємства та прогнозувати їх наслідки.

Завершальним етапом є адаптація валютної політики підприємства до змін зовнішнього економічного середовища. В умовах воєнного стану, високої волатильності валютного ринку та трансформації міжнародних економічних відносин ПАТ «Завод Південкабель» повинно регулярно переглядати підходи до здійснення зовнішньоекономічних операцій та коригувати механізми валютного захисту відповідно до нових викликів.

Реалізація зазначених етапів сприятиме зміцненню валютної безпеки підприємства, підвищенню стійкості його зовнішньоекономічної діяльності до коливань валютних курсів, стабілізації фінансових результатів та посиленню конкурентних позицій ПАТ «Завод Південкабель» на міжнародних ринках.

Для практичної реалізації запропонованих заходів доцільним є формування системи валютного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності

ПАТ «Завод Південкабель». Така система має бути спрямована на підвищення стійкості міжнародних розрахунків підприємства до впливу валютних коливань та забезпечення стабільності експортно-імпортних операцій в умовах воєнного стану.

Основними складовими цієї системи повинні стати постійний аналіз валютної структури зовнішньоторговельних контрактів, моніторинг валютної експозиції підприємства, оцінка впливу курсових коливань на результати зовнішньоекономічної діяльності, а також розробка механізмів адаптації до змін міжнародного валютного середовища. Особливе значення має забезпечення узгодженості між валютними надходженнями від експорту та платежами за імпортними контрактами, що сприятиме зменшенню залежності підприємства від коливань валютного курсу.

Доцільно здійснювати систематичний моніторинг таких показників, як обсяг валютної виручки від експорту, частка імпортної складової у виробництві продукції, рівень валютної експозиції за основними зовнішньоторговельними контрактами, співвідношення валютних надходжень і платежів, а також можливі курсові втрати за різних сценаріїв зміни валютного курсу. Це дозволить підвищити ефективність валютного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності та своєчасно реагувати на зміни кон'юнктури міжнародного валютного ринку.

З метою оцінки результативності реалізації запропонованих заходів доцільно використовувати систему ключових індикаторів валютної стійкості зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Такі індикатори дозволяють визначати рівень захищеності міжнародних операцій від валютних ризиків, оцінювати ефективність використання інструментів хеджування та контролювати вплив курсових коливань на фінансові результати підприємства. Основні цільові показники наведено у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 – Цільові показники валютного забезпечення експортно-імпортних операцій ПАТ «Завод Південкабель» [складено автором]

Показник	Цільове значення
Відкрита валютна позиція	не більше 10 %
Частка застрахованих валютних контрактів	понад 50 %
Частка валютної виручки, отриманої в установлені строки	понад 95 %
Максимально допустимі курсові втрати	до 5 % чистого прибутку
Періодичність моніторингу валютних ризиків	щомісячно

Запровадження системи зазначених індикаторів дозволить здійснювати комплексний контроль ефективності валютного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Зокрема, підтримання відкритої валютної позиції на безпечному рівні сприятиме зниженню залежності фінансових результатів від курсових коливань. Одночасно розширення використання механізмів страхування та хеджування валютних ризиків підвищить стабільність міжнародних розрахунків і зменшить ймовірність виникнення втрат під час виконання експортно-імпортних контрактів.

Систематичний аналіз зазначених показників формуватиме інформаційну основу для адаптації валютної політики підприємства до змін світового валютного ринку та умов здійснення міжнародної торгівлі. У результаті ПАТ «Завод Південкабель» отримає можливість підвищити ефективність зовнішньоекономічної діяльності, зміцнити конкурентні позиції на міжнародних ринках та забезпечити стабільність валютних надходжень у довгостроковій перспективі.

Важливим інструментом удосконалення системи управління валютними ризиками є використання матричного підходу до їх оцінювання. Його застосування дозволяє визначити найбільш критичні валютні ризики за двома основними параметрами: ймовірністю виникнення та рівнем можливих фінансових наслідків.

Для ПАТ «Завод Південкабель» найбільш суттєвими ризиками є зростання вартості імпортової сировини через девальвацію гривні, несвоєчасне надходження валютної виручки від іноземних покупців, зміна умов розрахунків із контрагентами та коливання валютних курсів у період між укладанням контракту і фактичним здійсненням платежу.

В умовах воєнного стану додатковими факторами валютного ризику виступають можливі зміни валютних обмежень НБУ, порушення логістичних ланцюгів постачання, зростання вартості міжнародних перевезень та нестабільність надходження валютної виручки від іноземних контрагентів. У зв'язку з цим система управління валютними ризиками повинна передбачати не лише захист від курсових коливань, але й формування резервних фінансових ресурсів та альтернативних каналів здійснення зовнішньоекономічних операцій.

Відповідно до результатів оцінки ризиків підприємству доцільно застосовувати диференційований підхід: ризики з високою ймовірністю та значним впливом повинні управлятися шляхом використання зовнішніх інструментів хеджування, тоді як ризики середнього рівня можуть контролюватися за рахунок внутрішніх методів управління валютною позицією.

3.2 Оцінка ефективності запропонованих методів мінімізації валютних ризиків у зовнішньоекономічній діяльності ПАТ «Завод Південкабель»

Підвищення ефективності управління валютними ризиками потребує не лише впровадження відповідних організаційних та фінансових заходів, а й оцінки їх економічного ефекту. Для ПАТ «Завод Південкабель» особливого значення набуває визначення того, наскільки запропоновані інструменти здатні знизити негативний вплив валютних коливань на фінансові результати підприємства.

У попередньому підрозділі було обґрунтовано доцільність використання комплексу заходів, що включає застосування форвардних контрактів, валютних застережень у зовнішньоекономічних договорах, балансування валютних

потоків та формування валютних резервів. Основною метою їх упровадження є скорочення відкритої валютної позиції та зниження рівня валютної експозиції підприємства.

Для оцінки ефективності запропонованих заходів використано результати сценарного аналізу, проведеного на основі фінансових показників ПАТ «Завод Південкабель» за 2025 рік. Припустимо, що впровадження системи валютного хеджування дозволить знизити негативний вплив девальвації гривні приблизно на 50 % за рахунок фіксації курсу для частини імпортних закупівель та оптимізації структури валютних потоків.

Таблиця 3.5 – Оцінка ефективності впровадження заходів з мінімізації валютних ризиків (на основі даних 2025 р.) [складено автором]

Показник	Без хеджування	Після впровадження заходів
Чистий прибуток за базового сценарію, тис. грн	200416	200416
Чистий прибуток при девальвації 20 %, тис. грн	146874	173645
Втрата прибутку, тис. грн	53542	26771
Рівень зниження втрат, %	—	50,0
Рентабельність продажів, %	3,75	4,43

Результати розрахунків свідчать, що використання запропонованих інструментів управління валютними ризиками дозволяє скоротити можливі втрати прибутку майже вдвічі. Якщо за відсутності заходів хеджування девальвація гривні на 20 % може призвести до зменшення чистого прибутку на 53,5 млн грн, то після впровадження відповідних механізмів потенційні втрати скорочуються до 26,8 млн грн.

Крім того, важливим результатом є підвищення стабільності показників рентабельності. У разі реалізації негативного валютного сценарію рівень

рентабельності продажів зберігатиметься на рівні близько 4,4 %, що відповідає фактичним показникам діяльності підприємства у 2023 році та забезпечує належний рівень прибутковості виробництва.

Додатковий позитивний ефект очікується від скорочення коефіцієнта валютної експозиції. Згідно з результатами аналізу, проведеного у другому розділі, рівень відкритої валютної позиції підприємства становив близько 15 % чистого доходу. Завдяки балансуванню валютних надходжень і платежів та використанню форвардних контрактів цей показник може бути знижений до 8–10 %, що істотно зменшить чутливість підприємства до валютних коливань.

Окрім безпосереднього фінансового ефекту, запропоновані заходи забезпечують низку стратегічних переваг. Зокрема, підвищується прогнозованість грошових потоків, покращується якість фінансового планування, зменшується ризик виникнення касових розривів та створюються додаткові можливості для реалізації інвестиційних програм. Це особливо важливо в умовах воєнного стану, коли підприємства стикаються з високим рівнем зовнішньої невизначеності та нестабільністю валютного середовища.

Важливою перевагою запропонованих заходів є підвищення рівня фінансової безпеки підприємства. В умовах воєнного стану валютний ринок України характеризується підвищеною волатильністю, що створює додаткові ризики для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Використання інструментів хеджування дозволяє мінімізувати невизначеність щодо майбутніх валютних надходжень та платежів, що позитивно впливає на якість фінансового планування та бюджетування. Для ПАТ «Завод Південкабель» це має особливе значення, оскільки значна частина виробничих витрат формується за рахунок імпортової сировини та комплектуючих, ціна яких безпосередньо залежить від курсу іноземних валют.

Крім того, застосування форвардних контрактів сприятиме стабілізації собівартості продукції. Зафіксований валютний курс дозволить підприємству більш точно прогнозувати майбутні витрати на закупівлю матеріальних ресурсів та уникати різких коливань витратної частини бюджету. Це створює передумови

для підвищення конкурентоспроможності продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, оскільки забезпечує більшу стабільність цінової політики підприємства.

Додатковий економічний ефект може бути отриманий за рахунок скорочення ризику виникнення касових розривів. У разі різких змін валютного курсу підприємства нерідко стикаються з дефіцитом оборотних коштів, необхідних для виконання поточних зобов'язань перед постачальниками та кредиторами. Використання валютних резервів та механізмів балансування валютних потоків дозволяє підтримувати необхідний рівень ліквідності та забезпечувати безперервність виробничо-господарської діяльності.

Суттєвим результатом впровадження запропонованих заходів є також підвищення інвестиційної привабливості підприємства. Наявність ефективної системи управління валютними ризиками позитивно впливає на оцінку підприємства потенційними інвесторами, банківськими установами та міжнародними партнерами. Зменшення рівня ризиковості господарської діяльності сприяє покращенню умов залучення фінансових ресурсів та розширенню можливостей для реалізації інвестиційних проєктів.

Для більш ґрунтовної оцінки результативності запропонованих заходів доцільно розглянути їх комплексний вплив на рівень валютної стійкості зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Використання інструментів валютного хеджування, удосконалення умов зовнішньоторговельних контрактів, оптимізація структури валютних надходжень і платежів, а також впровадження системи постійного моніторингу валютного середовища сприятимуть підвищенню стабільності міжнародних розрахунків та зниженню негативного впливу курсових коливань на результати діяльності підприємства.

Очікуваний ефект від реалізації запропонованих заходів проявлятиметься у скороченні валютної експозиції ПАТ «Завод Південкабель», підвищенні прогнозованості валютних потоків та зміцненні фінансової стійкості експортно-імпортних операцій. Водночас реалізація запропонованих рішень дозволить сформувати більш передбачувані умови здійснення зовнішньоекономічної

діяльності, що набуває особливого значення в умовах воєнного стану, нестабільності валютного ринку та трансформації міжнародних економічних зв'язків.

У таблиці 3.6 наведено прогнозовані результати впливу запропонованих заходів на основні показники валютної стійкості та ефективності зовнішньоекономічної діяльності ПАТ «Завод Південкабель».

Таблиця 3.6 – Прогнозовані результати підвищення валютної стійкості зовнішньоекономічної діяльності ПАТ «Завод Південкабель» [складено автором]

Показник	До впровадження	Після впровадження
Валютна експозиція, %	15,0	8–10
Потенційні втрати прибутку при девальвації 20 %, тис. грн	53542	26771
Рентабельність продажів, %	3,75	4,43
Прогнозованість грошових потоків	Середня	Висока
Рівень валютного ризику	Висока	Помірний

Проведена оцінка свідчить, що реалізація запропонованих заходів забезпечить позитивний вплив не лише на рівень валютної безпеки підприємства, але й на ефективність його міжнародної економічної діяльності загалом. Скорочення валютної експозиції та зменшення потенційних курсових втрат сприятимуть підвищенню стабільності фінансових результатів і створенню сприятливих умов для довгострокового планування зовнішньоторговельних операцій.

Крім того, очікується покращення умов здійснення міжнародних розрахунків та підвищення надійності виконання зовнішньоекономічних контрактів. Завдяки більш точному прогнозуванню валютних надходжень і платежів підприємство матиме можливість ефективніше планувати використання фінансових ресурсів, своєчасно виконувати свої зобов'язання

перед іноземними партнерами та зменшувати ризик виникнення додаткових витрат, пов'язаних із несприятливими змінами валютного курсу.

Важливим результатом стане підвищення адаптивності підприємства до змін міжнародного економічного середовища. В умовах воєнного стану, високої волатильності валютних ринків та посилення глобальної економічної невизначеності здатність оперативно реагувати на зміни валютної кон'юнктури є важливою передумовою підтримання конкурентних позицій на зовнішніх ринках. Використання сценарного аналізу та систематичного моніторингу валютних ризиків дозволить своєчасно коригувати умови зовнішньоекономічних контрактів, валютну структуру розрахунків та напрями міжнародної діяльності підприємства.

У стратегічній перспективі реалізація запропонованих заходів сприятиме зміцненню міжнародної конкурентоспроможності ПАТ «Завод Південкабель». Підвищення стабільності валютних потоків, зменшення ризику курсових втрат та покращення прогнозованості фінансових результатів створять передумови для розширення присутності підприємства на зовнішніх ринках, укладання довгострокових контрактів з іноземними партнерами, диверсифікації географії експорту та активнішої інтеграції підприємства до міжнародних виробничо-збутових ланцюгів. В умовах післявоєнного відновлення економіки України та поглиблення євроінтеграційних процесів це сприятиме зміцненню експортного потенціалу підприємства та підвищенню ефективності його зовнішньоекономічної діяльності.

Отже, результати проведеного дослідження підтверджують необхідність удосконалення системи валютного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності ПАТ «Завод Південкабель» шляхом формування комплексного підходу до ідентифікації, оцінювання, моніторингу та мінімізації валютних ризиків. Запропонований механізм передбачає використання інструментів оптимізації валютної структури експортно-імпортних операцій, удосконалення умов зовнішньоекономічних контрактів, диверсифікацію джерел постачання,

формування резервів у іноземній валюті та застосування сучасних інструментів хеджування валютних ризиків.

Проведена оцінка ефективності запропонованих заходів засвідчила, що їх реалізація дозволить суттєво знизити негативний вплив валютних коливань на результати зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Зокрема, впровадження запропонованих заходів забезпечує скорочення потенційних втрат прибутку в разі девальвації гривні на 20 % майже вдвічі — з 53,5 млн грн до 26,8 млн грн. Одночасно прогнозується зниження рівня валютної експозиції підприємства з 15 % до 8–10 %, що свідчить про підвищення стійкості міжнародних розрахунків та зменшення залежності від курсових коливань.

Запровадження системи ключових індикаторів валютної стійкості дозволить забезпечити постійний контроль за станом валютних надходжень і платежів, своєчасністю отримання валютної виручки, ефективністю використання інструментів хеджування та рівнем курсових втрат. Це сприятиме підвищенню якості інформаційного забезпечення процесу прийняття рішень у сфері зовнішньоекономічної діяльності та дозволить своєчасно адаптувати валютну політику підприємства до змін міжнародного валютного середовища.

Таким чином, запропоновані напрями вдосконалення валютного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності ПАТ «Завод Південкабель» є економічно обґрунтованими та практично доцільними. Їх реалізація сприятиме зміцненню фінансової стійкості підприємства, підвищенню стабільності валютних потоків, зниженню вразливості до коливань валютного курсу та створенню передумов для подальшого розширення експортної діяльності. У довгостроковій перспективі це забезпечить підвищення конкурентоспроможності підприємства на міжнародних ринках, зміцнення його експортного потенціалу та більш ефективну інтеграцію у міжнародний економічний простір.

ВИСНОВКИ

У випускній кваліфікаційній роботі проведено комплексне дослідження теоретичних та практичних аспектів управління валютними ризиками у зовнішньоекономічній діяльності підприємства в умовах воєнного стану та розроблено рекомендації щодо їх мінімізації на прикладі ПАТ «Завод Південкабель». Отримані результати дозволили сформулювати цілісне уявлення про сутність валютних ризиків, механізми їх виникнення, вплив на фінансово-економічний стан підприємства та ефективні інструменти управління ними.

У ході дослідження встановлено, що валютний ризик є одним із ключових фінансових ризиків для підприємств, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. Його сутність полягає у можливості виникнення фінансових втрат унаслідок несприятливих змін валютних курсів. Валютні коливання впливають на доходи, витрати, активи, зобов'язання, грошові потоки та кінцеві фінансові результати підприємства, а тому безпосередньо пов'язані з рівнем його економічної безпеки та фінансової стійкості.

Особливого значення проблема валютних ризиків набула після запровадження воєнного стану в Україні. Воєнні дії спричинили підвищену нестабільність валютного ринку, зміни режиму валютного регулювання, обмеження окремих валютних операцій, ускладнення міжнародних розрахунків та загальне зростання економічної невизначеності. У таких умовах валютний ризик перетворюється не лише на фінансову проблему окремого підприємства, а й на важливий чинник забезпечення його безперервного функціонування та конкурентоспроможності.

У роботі систематизовано основні види валютних ризиків: операційний, трансляційний та економічний. Операційний ризик пов'язаний зі змінами валютного курсу між моментом укладення зовнішньоекономічного контракту та здійсненням розрахунків. Трансляційний ризик виникає при переоцінці активів і зобов'язань, виражених в іноземній валюті, а економічний ризик відображає довгостроковий вплив валютних коливань на конкурентоспроможність і

прибутковість підприємства. Також узагальнено сучасні методи мінімізації валютних ризиків, серед яких особливу роль відіграють хеджування, диверсифікація валютної структури контрактів, природне хеджування, планування валютних потоків та формування резервів.

Практична частина дослідження була присвячена аналізу діяльності ПАТ «Завод Південкабель» – одного з провідних виробників кабельно-провідникової продукції України. Проведений аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства за 2023–2025 роки засвідчив позитивну динаміку основних фінансових показників. Підприємство демонструвало зростання вартості активів, обсягів реалізації продукції та чистого прибутку, що свідчить про достатній рівень фінансової стійкості та адаптивності навіть в умовах воєнного стану.

Разом із тим встановлено, що підприємство характеризується значною залежністю від імпоротної сировини, насамперед кольорових металів, а також активно здійснює експортно-імпортні операції. Це формує підвищену чутливість до коливань валютного курсу та створює додаткові фінансові ризики. Проведена оцінка впливу валютних ризиків показала, що зміни курсу гривні безпосередньо впливають на собівартість продукції, рівень витрат, прибутковість та стабільність грошових потоків підприємства. Зокрема, девальвація національної валюти призводить до зростання витрат на імпорتنу сировину та комплектуючі, тоді як ревальвація може зменшувати конкурентні переваги експорту.

На основі отриманих результатів розроблено комплекс рекомендацій щодо підвищення ефективності управління валютними ризиками ПАТ «Завод Південкабель». Запропоновані заходи включають диверсифікацію валютної структури контрактів, використання природного хеджування шляхом узгодження валют доходів і витрат, удосконалення системи планування та прогнозування валютних потоків, впровадження постійного моніторингу валютного ринку, формування резервів для покриття можливих валютних втрат, а також застосування сценарного аналізу при прийнятті управлінських рішень. Окрему увагу приділено необхідності підвищення гнучкості фінансової політики

підприємства та посиленню аналітичної складової управління валютними ризиками.

Результати прогностичної оцінки підтвердили економічну доцільність запропонованих заходів. Їх реалізація дозволить знизити рівень валютної залежності підприємства, підвищити стабільність грошових потоків, зменшити негативний вплив курсових коливань на фінансові результати та зміцнити фінансову безпеку ПАТ «Завод Південкабель». Крім того, ефективне управління валютними ризиками сприятиме підвищенню конкурентоспроможності підприємства на зовнішніх ринках, покращенню інвестиційної привабливості та створенню передумов для подальшого розвитку зовнішньоекономічної діяльності.

Таким чином, поставлена у дипломній роботі мета досягнута, а визначені завдання виконані у повному обсязі. Дослідження підтвердило, що ефективне управління валютними ризиками є необхідною умовою забезпечення стабільного функціонування підприємства в умовах воєнного стану та нестабільності зовнішнього середовища. Реалізація запропонованих рекомендацій дозволить ПАТ «Завод Південкабель» підвищити рівень фінансової стійкості, мінімізувати втрати від валютних коливань та забезпечити довгостроковий сталий розвиток в умовах сучасних економічних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Багрова І. В., Власюк В. Є., Гетьман О. О. Міжнародна економічна діяльність України : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2014. 384 с.
2. Батракова Т. І. Міжнародні фінанси : навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» освітньо-професійної програми «Фінанси і кредит». Запоріжжя : ЗНУ, 2025. 169 с.
3. Береславська О. І. Міжнародні розрахунки та валютні операції : навч. посіб. Ірпінь : Університет ДФС України, 2019. 368 с.
4. Бланк І. О. Управління фінансовими ризиками. Київ : Центр Ніка, 2005. 600 с.
5. Бородієнко Л. С. Фінансовий аналіз підприємства: навч. посібник. Київ: Знання, 2023. 56 с.
6. Гурін В. М. Тімофєєв В. О. Зовнішньоекономічна діяльність. Сучасна економіка та міжнародні валютні відносини : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Харків : Компанія СМІТ, 2013. 95 с.
7. Дахно І. І. Міжнародна торгівля : навчальний посібник. І. І. Дахно. Київ: МАУП, 2014. 296 с.
8. Економіка підприємства: підручник / за заг. ред. Л. Г. Ліпич. – Луцьк : Вежа-Друк, 2021. 768 с.
9. Економічний аналіз : курс лекцій для здобувачів початкового (короткий цикл) рівня вищої освіти ОПП «Облік і оподаткування» спеціальності 071 «Облік і оподаткування» денної форми здобуття вищої освіти / уклад. О. М. Вишневська, Л. А. Козаченко, А. Г. Костирко. Миколаїв : МНАУ, 2022. 85 с.
10. Зовнішньоекономічна діяльність : навчальний посібник. / Видання 6-те, перероб. та доп. За ред. Козака Ю. Г. Київ : «Центр учбової літератури», 2019. 292 с.
11. Зовнішньоекономічна діяльність: підприємство-регіон :

монографія / Ю. Г. Козак, Н. В. Притула, О. А. Єрмакова та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 240 с.

12. Соскін О. І. Міжнародні фінанси: навчально-методичний посібник. К.: Національна академія управління, 2011. 300 с.

13. Валютна політика в умовах воєнного стану. *Національний банк України*. 2023. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Currency_policy_conditions_martial_law_Lupin_pr_2023-04.pdf?v=6 (дата звернення: 25.05.2026).

14. Глухова В. І., Крот Л. М., Онищенко О. В., Козирєва А. В., Кравченко Х. В. Моделювання в системі управління валютними ризиками банку. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки». 2023. № 3 (109). С. 19–23. URL: <https://puet.poltava.ua/index.php/economics/article/view/195>. (дата звернення: 25.05.2026).

15. Зайцева А. С. Квінтесенція ризиків у зовнішньоекономічній діяльності. Science and education: synergy of innovation. Proceedings of the 2nd International scientific and practical conference. MDPC Publishing. Berlin, Germany. 2025. С.374–378. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2025/09/SCIENCE-AND-EDUCATION-SYNERGY-OF-INNOVATION-28-30.09.25.pdf#page=374> (дата звернення: 28.05.2026).

16. Кириченко О. М., Поліщук А. В. Управління валютними ризиками при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. Ефективна економіка. 2022. № 8. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/449> (дата звернення: 25.05.2026).

17. Кривошей Д. М. Валютні ризики у зовнішньоекономічній діяльності підприємства та сучасні підходи до їх мінімізації. Матеріали XIX Всеукраїнської науково-технічної конференції здобувачів вищої освіти «Сталий розвиток міст: поствоєнний період» (91-ї науково-технічної конференції ХНУМГ ім. О. М. Бекетова) : в 5-и ч. Ч. 4. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2026. 304 с. С. 78–80. URL:

https://science.kname.edu.ua/images/dok/konferentsii/2026/Tezi%20konferencij/C.4%20Ekonomika%20i%20menedzment_26.pdf (дата звернення: 06.06.2026).

18. Кудрицкая Ж. В., Гнилицкая А. Ю. Хеджування валютного ризику. *Економіка і суспільство*. Випуск № 11. 2017. С. 439–442. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/11_ukr/70.pdf (дата звернення: 01.06.2026)

19. Міжнародні розрахунки і валютні операції : навчальний посібник / Зянько В. В., Єпіфанова І. Ю., Мельничук Д. П. Вінниця : ВНТУ, 2021. 106 с. URL: https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/33134/%D0%9D%D0%9F_%D0%9C%D0%A0%D1%96%D0%92%D0%9E.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 28.05.2026).

20. Нікіфорова Л. О. Економіка підприємства. Курс лекцій : електронний навчальний посібник. Вінниця ВНТУ, 2016. 138 с. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/14118/%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82.%20%D0%95%D0%9F%20%D0%BB%D0%B5%D0%BA.%20%D0%9Di%D0%BAi%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9B.%D0%9E.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 02.06.2026)

21. Олексієвець Т., Матвіїв І., Шитов В. Валютні коливання та ціноутворення. Поведінкові реакції споживачів у міжнародній торгівлі. *Київський економічний науковий журнал*. 2026. (12). С. 131–136. URL: <https://journals.kyiv.ua/index.php/economy/article/view/345/336> (дата звернення: 25.05.2026).

22. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 30.05.2026).

23. Офіційний сайт Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України. URL: <https://me.gov.ua/?lang=uk-UA>. (дата звернення: 02.06.2026)

24. Офіційний сайт Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk> (дата звернення: 01.06.2026).

25. ПАТ «Завод Південкабель». Офіційний сайт підприємства. URL: <https://yuzhcable.com.ua>. (дата звернення: 28.05.2026)
26. Пишний А. Валютна лібералізація. Що змінюється для бізнесу? *Forbes.ua*. URL: <https://forbes.ua/money/kurs-na-evrointegratsiyu-ta-26-novikh-krokv-uryad-ta-evrokoisiya-onovlyuyut-programu-ukraine-facility-forbes-ukraine-diznavsya-detali-11062026-39546> (дата звернення: 25.05.2026).
27. Подра О. П. Інструментарій комплексної оцінки та управління валютними ризиками підприємства у зовнішньоекономічній діяльності. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. № 2 (14), 2025. С. 85–93. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2025/dec/41279/101225maket16122025-87-95.pdf> (дата звернення: 28.05.2026).
28. Поняття Валютного Ризику і Як Його Мінімізувати? *PaySaxas Financial Solutions Corporation*. URL: <https://paysaxas.com/uk/%D0%BF%D0%BE%D0%BD%D1%8F%D1%82%D1%82%D1%8F-%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8E%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%B8%D0%BA%D1%83-%D1%96-%D1%8F%D0%BA-%D0%B9%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D0%BC%D1%96%D0%BD/> (дата звернення: 25.05.2026).
29. Рибак Г. І., Федотова Ю. В., Наумов М. С. Методичні рекомендації до написання кваліфікаційної роботи бакалавра (для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної і заочної форм навчання спеціальності 051 – Економіка, освітньо-професійна програма «Міжнародна економіка»). Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2023. 38 с.
30. Словник української мови: академічний тлумачний словник URL: <http://sum.in.ua/s/struktura>. (дата звернення: 28.05.2026).

31. Фонарьова Т.А., Квасова Л.С. Хеджування валютного ризику у практиці українських підприємств. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. Випуск 6 (17) 2018. С. 403–408
32. Шведа О. Управління валютними ризиками. *Національний банк України*. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/o-shveda%20NBU_pr_05022020.pdf (дата звернення: 26.05.2026).
33. Шевченко Н. В. Вплив війни на рівень валютного регулювання в Україні. *Науковий віник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2, 2023. С. 74–81. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/6698/1/11.pdf> (дата звернення: 25.05.2026).
34. Ширяєва Л. В., Морозова І. В., Копилова О. В., Гончар К. О. Порівняльний аналіз валютних ризиків банківської системи України до та під час воєнного стану. *Український економічний часопис*. Випуск 1, 2023. С. 52–58. URL: <https://rp.onmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/4151/2.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 25.05.2026).
35. Шишкіна О. Глобалізація та її вплив на функціонування і розвиток валютних ринків. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2023. 4 (36), 249–266. URL: <https://ppeu.stu.cn.ua/article/view/299257/291765> (дата звернення: 25.05.2026).
36. European Commission. Single Market Programme 2021–2027. Brussels : European Commission. URL: <https://commission.europa.eu>. (дата звернення: 01.06.2026)
37. Foreign Exchange Risk Management Guide. *World Bank Group*. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/546851468332350039/pdf/384100Foreign01isk00OCT200601Public1.pdf> (дата звернення: 01.06.2026)
38. Ivanova M., Varianychenko O., Arkhypenko T. Minimization of risks while ensuring import efficiency in the context of changes in exchange rates.

Management and Business. (2023). 1(2), 84–96. URL: <https://emsed.com.ua/uk/journals/2-2023/minimizatsiya-rizikiv-pri-zabezpechenni-efektivnosti-importu-v-umovakh-zmini-valyutnikh-kursiv> (дата звернення: 28.05.2026).

39. Managing Foreign Exchange Risk. *International Monetary Fund*. URL: <https://www.imf.org/-/media/files/publications/wp/2024/english/wpiea2024167-print-pdf.pdf> (дата звернення: 01.06.2026)

40. Porter M. The Competitive Advantage of Nations. URL: https://economie.ens.psl.eu/IMG/pdf/porter_1990_-_the_competitive_advantage_of_nations.pdf (дата звернення: 02.06.2026).

41. Verheliuk Y. Currency risks of public debt and instruments for their hedging. *Economic journal of Lesya Ukrainka Volyn National University*. 2026. 2, 46. pp. 85–96. URL: <https://echas.vnu.edu.ua/index.php/echas/en/article/view/1123> (дата звернення: 01.06.2026)

42. YouControl – сервис проверки контрагентов. Повне досьє на кожну компанію України. URL: <https://youcontrol.com>. (дата звернення: 29.05.2026)

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Таблиця А 1 – Баланс ПАТ «Завод Південкабель» станом на 31.12.2025 р.

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:	1000	346	332
первісна вартість	1001	1649	1773
накопичена амортизація	1002	1303	1441
Незавершені капітальні інвестиції	1005	0	0
Основні засоби:	1010	639849	699098
первісна вартість	1011	1107677	1243153
знос	1012	467828	544055
Інвестиційна нерухомість:	1015	875	844
первісна вартість	1016	2317	2341
знос	1017	1442	1497
Довгострокові біологічні активи:	1020	0	0
інші фінансові інвестиції	1035	6730	6730
Інші необоротні активи	1090	12122	15727
Усього за розділом I	1095	659922	722731
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	1004331	1052200
Виробничі запаси	1101	508666	529511
Незавершене виробництво	1102	171637	149087
Готова продукція	1103	324028	373602
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	194332	119595
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	10571	13798
з бюджетом	1135	32139	113
з нарахованих доходів	1140	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	3761	5185
Гроші та їх еквіваленти	1165	120292	409856
Готівка	1166	20	2
Рахунки в банках	1167	120272	409854
Інші оборотні активи	1190	35047	34895
Усього за розділом II	1195	1400473	1635642
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	103
Баланс	1300	2060395	2358476

Продовження табл. А 1

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	83154	83154
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0
Капітал у дооцінках	1405	161265	147951
Додатковий капітал	1410	293658	293643
Резервний капітал	1415	35000	35000
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	1098495	1269807
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)
Витучений капітал	1430	(0)	(0)
Усього за розділом I	1495	1671572	1829555
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	0
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	3230	3119
Усього за розділом II	1595	3230	3119
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	16816	16955
за товари, роботи, послуги	1615	135643	146385
за розрахунками з бюджетом	1620	17827	14642
за у тому числі з податку на прибуток	1621	13948	7910
за розрахунками зі страхування	1625	2910	3858
за розрахунками з оплати праці	1630	12887	14654
за одержаними авансами	1635	102625	195659
за розрахунками з учасниками	1640	13823	11288
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0
за страховою діяльністю	1650	0	0
Поточні забезпечення	1660	69198	95964
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	13864	26397
Усього за розділом III	1695	385593	525802
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0
Баланс	1900	2060395	2358476

ДОДАТОК Б

Таблиця Б 1 – Баланс ПАТ «Завод Південкабель» станом на 31.12.2024 р.

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:	1000	358	346
первісна вартість	1001	1551	1649
накопичена амортизація	1002	1193	1303
Незавершені капітальні інвестиції	1005	0	0
Основні засоби:	1010	611571	639849
первісна вартість	1011	1022014	1107677
знос	1012	410443	467828
Інвестиційна нерухомість:	1015	928	875
первісна вартість	1016	2317	2317
знос	1017	1389	1442
Довгострокові біологічні активи:	1020	0	0
інші фінансові інвестиції	1035	6730	6730
Інші необоротні активи	1090	10148	12122
Усього за розділом I	1095	629735	659922
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	896018	1004331
Виробничі запаси	1101	458453	508666
Незавершене виробництво	1102	125288	171637
Готова продукція	1103	312277	324028
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	11724	194332
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	9366	10571
з бюджетом	1135	1810	32139
з нарахованих доходів	1140	11	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	4726	3761
Гроші та їх еквіваленти	1165	186170	120292
Готівка	1166	28	20
Рахунки в банках	1167	186142	120272
Інші оборотні активи	1190	39628	35047
Усього за розділом II	1195	1254969	1400473
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0
Баланс	1300	1884704	2060395

Продовження табл. Б 1

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	83154	83154
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0
Капітал у дооцінках	1405	174914	161265
Додатковий капітал	1410	293673	293658
Резервний капітал	1415	35000	35000
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	909529	1098495
Неоплачений капітал	1425	0	0
Вилучений капітал	1430	0	0
Усього за розділом I	1495	1496270	1671572
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	0
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	3623	3230
Усього за розділом II	1595	3623	3230
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	15193	16816
за товари, роботи, послуги	1615	110006	135643
за розрахунками з бюджетом	1620	10971	17827
за у тому числі з податку на прибуток	1621	8181	13948
за розрахунками зі страхування	1625	1699	2910
за розрахунками з оплати праці	1630	8023	12887
за одержаними авансами	1635	167820	102625
за розрахунками з учасниками	1640	9751	13823
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0
за страховою діяльністю	1650	0	0
Поточні забезпечення	1660	39823	69198
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	21525	13864
Усього за розділом III	1695	384811	385593
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0
Баланс	1900	1884704	206395

ДОДАТОК В

Апробація результатів кваліфікаційної роботи

Кривошей Д. М. Валютні ризики у зовнішньоекономічній діяльності підприємства та сучасні підходи до їх мінімізації. Матеріали XIX Всеукраїнської науково-технічної конференції здобувачів вищої освіти «Сталий розвиток міст: поствоєнний період» (91-ї науково-технічної конференції ХНУМГ ім. О. М. Бекетова) : в 5-и ч. Ч. 4. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2026. 304 с. С. 78–80.

URL:

https://science.kname.edu.ua/images/dok/konferentsii/2026/Tezi%20konferencij/C.4%20Ekonomika%20i%20menedzment_26.pdf (дата звернення: 06.06.2026).

**ВАЛЮТНІ РИЗИКИ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ
ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ЇХ
МІНІМІЗАЦІЇ**

Кривошей Д.М.

Науковий керівник – Ярмач О.В., канд. екон. наук, доцент

У сучасних умовах глобалізації економіки, коли підприємства активно виходять на міжнародні ринки, валютні ризики стають однією з найважливіших проблем, що визначають фінансову стійкість і ефективність діяльності бізнесу. Валютні ризики виникають через непередбачувані коливання курсів національної та іноземної валют, що можуть призводити до зменшення прибутку, збільшення витрат і навіть до втрати конкурентних позицій на зовнішніх ринках. Успішне управління цими ризиками є ключовим фактором забезпечення стабільності підприємства та збереження його ресурсів у довгостроковій перспективі.

Валютні ризики можна розглядати у різних аспектах. Транзакційний ризик виникає у зв'язку з конкретними зовнішньоекономічними операціями, наприклад, при розрахунках за імпортом чи експортом товарів у валюті контрагента. Конверсійний ризик стосується переоцінки активів і пасивів підприємства, номінованих в іноземній валюті, що особливо актуально для компаній, які мають значні валютні баланси або інвестиції за кордоном. Економічний або

ПЕРЕЛІК ГРАФІЧНОГО МАТЕРІАЛУ

Назва аркушів	Кількість, шт.
1. Титульний слайд.	1
2. Предмет і об'єкт дослідження. Мета і основні завдання кваліфікаційної роботи.	1
3. Валютний ризик у системі фінансових ризиків підприємства.	1
4. Вплив валютних ризиків на фінансові результати підприємства у зовнішньоекономічній діяльності.	1
5. Інструменти хеджування валютних ризиків у зовнішньоекономічній діяльності підприємства.	1
6. Джерела валютних ризиків та валютна експозиція ПАТ «Завод Південкабель».	1
7. Оцінка валютної експозиції та вплив зовнішніх факторів на діяльність ПАТ «Завод Південкабель».	1
8. Удосконалення механізму валютної безпеки ПАТ «Завод Південкабель» в умовах воєнного стану.	1
9. Карта валютних ризиків та етапи формування системи валютної безпеки ПАТ «Завод Південкабель».	1
10. Економічне обґрунтування заходів мінімізації валютних ризиків ПАТ «Завод Південкабель».	1
11. Апробація результатів кваліфікаційної роботи.	1
12. Завершальний слайд.	1
Всього	12